

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Rodina a její vliv na výběr budoucího povolání mládeže

Bakalářská práce

Autor: Hana Burianová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství praktického vyučování
Vedoucí práce: Mgr. Irena Loudová, Ph.D.

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Pedagogická fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana Burianová**
Osobní číslo: **P12581**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství praktického vyučování**
Název tématu: **Rodina a její vliv na výběr budoucího povolání mládeže**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce popisuje vliv rodiny, jako jednoho z nejdůležitějších faktorů pro výběr budoucího povolání mládeže. Teoretická část objasňuje základní pojmy i další možné faktory, které výběr povolání mládeže ovlivňují. Praktická část se zaměřuje na proces volby budoucího povolání žáků základní školy. Jde o kvalitativní šetření u konkrétních žáků, kteří jsou dobře začleněni do společnosti a představují běžný průměr žáků stojících před volbou dalšího vzdělávání.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Seznam odborné literatury:

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Irena Loudová, Ph.D.**
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **18. února 2014**
Termín odevzdání bakalářské práce: **18. února 2016**

doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.
děkan

L.S.

Mgr. Kateřina Juklová, Ph.D.
vedoucí katedry

dne

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucí bakalářské práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne: .....

Podpis:.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce paní Mgr. Ireně Loudové, Ph.D. za cenné a odborné rady, ochotný přístup i metodické vedení během zpracování této bakalářské práce. Ráda bych poděkovala všem zúčastněným žákům, kteří se podíleli na výzkumné části bakalářské práce a v neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině za trpělivou oporu a podporu během studia.

Anotace

BURIANOVÁ, Hana. *Rodina a její vliv na výběr budoucího povolání mládeže*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 51 s. bakalářská práce.

Práce popisuje vliv rodiny, jako jedné z nejdůležitějších faktorů pro výběr budoucího povolání mládeže. Teoretická část objasňuje základní pojmy i další možné faktory, které výběr povolání mládeže ovlivňují.

Praktická část se zaměřuje na proces volby budoucího povolání žáků základní školy. Jde o kvalitativní šetření u konkrétních žáků, kteří jsou dobře začleněni do společnosti a představují běžný průměr žáků stojících před volbou dalšího vzdělávání.

Klíčová slova: Rodina, škola, vzdělání, vzdělávání, vzdělávací dráha, volba budoucího povolání, profese, kariéra.

Annotation

BURIANOVÁ, Hana. *The family and its influence on young people for the selection of future profession*. Hradec Králové: fakulty of Education, University of Hradec Králové, 2015. 51 pp. Bachelor Thesis.

The describes the influence of the family on young people, as one of the most important factors for the selection of future profession.

The theoretical part explains the basic definitions as well as other possible factors that influence the selection of a future profession.

The practical part focuses on the process of selecting a future profession of primary school pupils. It is a qualitative investigation of concret pupils who are well integrated into society and are an established average of students facing the selection of further education.

Keywords: Family, school, education, education path, the choice of future occupation, profession, career.

Obsah

Úvod	9
I Teoretická část	11
1. Problematika volby budoucího povolání mládeže	11
1.1 Profese a kariéra	11
1.2 Informační a poradenské zdroje	12
2. Vymezení základních pojmů	13
2.1 Rodina	13
2.2 Škola	15
2.3 Vzdělání, vzdělávání, vzdělávací dráha	16
2.4 Volba budoucího povolání	18
3. Období dospívání v kontextu další vzdělávací dráhy	19
3.1 Charakteristika dospívání v souvislosti se světem dospělých	19
3.2 Vývoj myšlení	20
3.3 Emocionální vývoj	21
3.4 Sociální vývoj	22
3.5 Morální vývoj	23
4. Faktory působící na výběr budoucího povolání mládeže	24
4.1 Rodinné prostředí, rodinná výchova	24
4.2 Vrstevníci, přátelé, další členové rodiny, sourozenci	26
4.3 Zájmy, záliby	27
5. Přípravné stadium z hlediska životního uplatnění mládeže	27
II Praktická část	28
6. Cíl výzkumu	29
6.1 Problém	29
6.2 Předpoklad	31
6.3 Nástroj	31
6.4 Vzorek	32
6.5 Metodika	34
6.6 Analýza	41
7. Závěr	45
8. Shrnutí	46
9. Seznam použité literatury	49
10. Přílohy	52

Úvod

V bakalářské práci se věnujeme tématu **výběru budoucího povolání** mládeže. Výběru budoucího povolání předchází výběr dalšího vzdělávání, které následuje po ukončení vzdělání základního. Téma práce jsem zvolila hlavně proto, že se mě osobně týká. Vzhledem k tomu, že má dcera, její spolužáci i vrstevníci se nacházejí v období, kdy procházejí úskalím volby svého budoucího povolání, je pro mne toto téma velmi aktuální. Vzdělání a následně zvolené povolání je jedním z nejdůležitějších faktorů pro budoucí ekonomické zajištění, sociální postavení, uplatnění se na trhu práce i osobní spokojenost v životě. Výběr dalšího vzdělávání a budoucího povolání představuje jeden z nejzávažnějších životních kroků pro celoživotní pracovní uplatnění, sociální stabilitu, kariérový postup i případné budoucí zabezpečení vlastní rodiny. Žáci v tomto věku, tedy v posledním ročníku základní školy, kdy školu opouštějí, mají určité informace ze strany školy o možnostech dalšího vzdělávání a pracovního uplatnění, ale vzhledem k nedostatku vlastních zkušeností i své nezralosti si mnohdy nevědí rady. Být dospělým, znamená pro žáky pouze mít určitá práva, která dospělým náleží, ale povinnosti dospělých se jim zcela plnit nechce. Žáci mají své zájmy, záliby i koníčky, které by je mohly směřovat, avšak často mají i nereálné představy o svém životě, dost často se nevyznají sami v sobě a v tomto věku mnohdy ani nechtějí převzít zodpovědnost sami za sebe a své rozhodování. Snaží se oslovovat sami sebe navzájem. Záleží jim na názorech spolužáků, kamarádů či vrstevníků v jejich okolí. Pomocnou ruku hledají i u svých učitelů, pedagogicko-psychologických pracovníků i vedoucích v jejich zájmových či sportovních kroužcích. Zkušenost nás upozorňuje na to, že volba další vzdělávací dráhy pro čtrnáctileté není jednoduchá záležitost. Dospívajících, kteří mají vyhraněný zájem o určitou profesi, která se navíc shoduje se společenskými potřebami je velmi málo. Výzkumy ukazují, že mnoho pubescentů není pro volbu budoucího povolání dostatečně zralých po stránce sociální, psychické i fyzické. Pro dospívající jsou směrodatné jejich poměrně rozsáhlé a nevyhraněné zájmy, které se mnohdy teprve utvářejí a soustřeďují se především na volnočasové aktivity. Mohou sice směřovat k zájmu profesionálnímu, ale nutné je sebepoznání i sebehodnocení,

všeobecné, ale i speciální schopnosti daného jedince. „*Výchova k volbě povolání a usměrňování profesionální orientace*“ se řadí k hlavním úkolům školy, výchovného poradenství a především rodiny. Nutné je přihlídnutí ke skutečnosti, že rodiče mohou své děti jak přeceňovat, tak i podceňovat a škola hodnotí pravděpodobně všeobecné rozumové znalosti i výkony více, než schopnost k určité profesi. Rozhodování dospívajících provází proto mnoho pocitů nejistoty, nerozhodnosti i strachu, vzhledem k výběru své budoucí profese. Do popředí vystupují otázky typu, zda bude zvolená škola schopná připravit dospívající na jejich budoucí výkon povolání, zda ho naučí teorii správně využít v praxi pro řešení praktických otázek i zda se bude dospívající umět po absolvování dané školy správně zařadit do společnosti i pracovního procesu. (Taxová, 1987) Bakalářská práce, které celý název zní: „**Rodina a její vliv na výběr budoucího povolání mládeže**“ poukazuje na potřebnost rodiny, rodičů a rodinného zázemí, jakožto nejdůležitější opory a podpory svých dětí v tomto náročném období jejich života.

Cíl práce, struktura, formulace výzkumného problému

Cílem BP je **objasnit a popsat základní pojmy i další možné faktory, kromě rodiny samotné, které výběr budoucího vzdělávání a následného povolání mládeže ovlivňují**. Struktura práce je naznačena již v úvodu, a sice teoretickou i praktickou částí práce, úvodem, pěti kapitolami v části teorie a pěti kapitolami v části praktické. Kapitoly v teoretické části práce vysvětlují základní pojmy, charakteristiku dospívání v kontextu další vzdělávací dráhy i rodiny a s tím i problematiku volby budoucího povolání mládeže. Svým racionálním členěním objasňují charakter k výzkumné části práce. Praktická část se zabývá především cílem výzkumu. Cílem empirické části práce je *zjistit, zda rodina a její vliv na mládež je hlavním kritériem v procesu volby budoucího povolání mládeže*. Podstatnou částí práce je výzkumné šetření, ve kterém hledáme odpověď na výzkumný problém, výzkumnou otázku „*Jaký vliv má rodina na výběr budoucího povolání mládeže?*“. Důležitým aspektem celé práce je definovat výzkumný předpoklad i popis výzkumného nástroje, stejně jako seznámit se žáky (výzkumným vzorkem), kteří se dobrovolně zúčastnili výzkumného šetření. Jako hlavní metodu sběru dat jsme zvolili mnohonásobnou případovou studii s polostrukturovanými

rozhovory i otevřené otázky. Na závěr bakalářské práce jsme shrnuli poznatky výzkumného šetření a snažili se zjistit, jak dalece jsme se přiblížili k cíli výzkumu.

I Teoretická část

„Každý chce psát díla a přitom děti neposlouchají své rodiče...“

(Nápis na staroegyptském papyru)

1. Problematika volby budoucího povolání mládeže

V dnešní uspěchané době, kdy se neustále mění požadavky trhu práce, nabývají původní náplně mnoha profesí zcela jiných rozměrů. **Nezaměstnanost**, která zasahuje do všech věkových kategorií populace, ovlivňuje i dospívající. Stávající prostředky, které se zabývají **volbou budoucí vzdělávací dráhy a budoucího povolání mládeže**, se díky neustálému zvyšování nezaměstnanosti ukazují jako neúčinné. Mládež není dostatečně informována a připravována na důležité nasměrování své **budoucí pracovní profese**. Schopnost dospívajících reálně zvážit uplatnění sebe sama a svých schopností, znalostí i dovedností na trhu práce je bohužel velmi nedostačující. Plánovitě a odborně připravovat žáky již na základních školách pro volbu jejich budoucího vzdělávání a později povolání se ukázalo jako nezbytné. (MŠMT. 19485/2001-22)

1.1 Profese a kariéra

„Kariéry lze dosáhnout velkým úsilím, penězi anebo ztrátou charakteru“
(Arabské přísloví)

Podstatou **profese a profesní orientace** je *„utváření a rozvíjení reálného profesního cíle a perspektivy mladého člověka a vlastností a schopností významných pro proces volby povolání, jeho vykonávání a event. rekvalifikace“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2003) Svět práce je jádrem **profesní orientace**, kterou odvozujeme od pojmu profese. Pod pojmem profese si představíme **budoucí povolání** a profesní orientaci, na kterou se dospívající zaměřují. Na základě profesního informování s cílem integrace mladých do pracovního procesu, by se měla projevit uvážlivost rozhodování o svých schopnostech, postojích, motivech i zájmech, které usnadňují

najít správný směr svého **profesního vývoje**. (Hřebíček, 1998) „*Počestlé slovo kariéra je odvozeno z francouzského slova *carrière* a znamená dráha. Prapůvod je v latinském slově *carrus*...*“ (Rejzek, 2001) Profesní dráhu jedince, ať už celoživotní nebo pouze jeho některé části života, nazýváme **kariérou**. Jedná se o dobu, kdy se jedinec začíná uplatňovat na trhu práce s cílem dosáhnout úspěchu a dobré reputace. Dosažené pracovní úspěchy i určité ohodnocení posilují postavení jedince ve společnosti i jeho sociální pozici. (Watts, 1998) **Kariérová výchova a kariérové poradenství** spadá do klíčových kompetencí výchovného poradce různých druhů škol. Dospívající by měli být informováni o možnostech dalšího pokračujícího studia i v rámci spolupráce výchovného poradce s úřady práce, pedagogicko-psychologickou poradnou i jinými zařízeními. Existují možnosti přípravných či doučovacích kurzů i jiných aktivit, týkajících se přípravy na budoucí profesní **kariéru**. (Janiš, Loudová, Janiš ml., 2011)

1.2 Informační a poradenské zdroje

„Budeme-li mít odvahu snít a uskutečňovat své cíle, můžeme se stát pány své budoucnosti“ (N. A. Armstrong)

Volba povolání a další vzdělávací dráhy je závažným rozhodnutím, ke kterému je třeba získat poměrně velké množství důležitých informací. Chceme-li získat určitý přehled, je nutné si rozmyslet okruhy otázek týkajících se volby budoucího povolání, které zahrnují údaje o pracovních objektech, pracovním prostředí, pracovní náplni, pracovních záměrech či pracovních cílech. Celému souboru otázek týkajících se budoucí profese i přípravy na ni se říká **profesní informace**. (Mošna, 1997)

Dalším zdrojem informací o volbě povolání je již zmíněné **kariérové poradenství** na základních školách. Ředitel na každé škole zodpovídá za poskytované služby v oblasti profesního vzdělávání. Poradenské služby na školách získáme od výchovného poradce či školního psychologa. **Výchovný poradce** se věnuje především otázkám, které se týkají výběru vhodného navazujícího studia a podmínek přijetí. Nutná je spolupráce nejen se žáky a rodiči, ale i se školním psychologem, metodikem prevence, speciálním pedagogem, třídním učitelem i ostatními pedagogy. (Hlad'o, 2007)

Školní psycholog provádí se žákem pedagogicko-psychologickou diagnostiku související s profesní orientací dospívajících. Spolupracuje s rodiči a žáky, ale i s

institucemi zabývajícími se kariérovým poradenstvím. Dalším zdrojem informací je **pedagogicko-psychologická poradna** (dále jen PPP). PPP se zabývá speciálním psychologickým a odborným pedagogickým vedením dětí, mládeže, rodičů i učitelů na všech úrovních škol. Poskytuje poradenství psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky, působí v oblasti intervence s důsledným a citlivým zřetelem na okolnosti případných problémových situací. Další institucí, kam se dospívající mohou obrátit o radu a pomoc je úřad práce. „**Úřad práce České republiky** je státní instituce, jejíž hlavní činností je poskytování informací z oblasti pracovního trhu nejen v České republice, ale i v Evropské unii, evidence uchazečů o zaměstnání a volných pracovních míst. Spadá pod správu Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, ale jeho působnost se dělí do menších administrativních celků, které působí na jednotlivých pobočkách po celé České republice. Na úřadu práce, který je místně příslušný bydliště, je možné vyhledat aktuální pracovní nabídky, s příslušným referentem si společně vytvořit svůj kariéerní profil, dále se prostřednictvím úřadu můžete přihlásit na nejrůznější rekvalifikační školení apod. Od 1. 5. 2004 patří do služeb úřadu práce i služba EURES - usnadňuje mobilitu pracovníků v rámci Evropy“ - <http://www.eures.cz>.

Velmi často a s velkým zájmem žáci také navštěvují **dny otevřených dveří** středních škol. Tento informační a poradenský zdroj je velmi oblíbený, neboť žáci jsou v přímém kontaktu jak s budovou školy, tak i s pedagogy a studenty a veškeré informace o studiu jsou tedy osobně dostupné. Podobné je to i s **burzami středních škol** s tím rozdílem, že se burzy konají vždy v rámci jednoho okresu na určitém místě. Výhodou je možnost velkého množství informací v krátkém časovém úseku. Nejčastěji využívanou metodou hledání zdrojů informací je v dnešní době **internet**. Domníváme se, že webové stránky vhodného navazujícího studia žáci hledají nejdříve touto cestou.

2. Vymezení základních pojmů

2.1 Rodina

„Nejlepší výchovná metoda pro dítě: obstarat mu dobrou matku“ (Ch. Morgenstern)

Rodinou se „zpravidla rozumí malá sociální skupina, která vzniká manželstvím a umožňuje vzájemné soužití mezi oběma manželskými partnery, soužití rodičů a jejich dětí, utváření vztahů mezi příbuznými a také vztahy mezi rodinou a společností“ (Střelec, 2006)

Dramatická díla či historické romány nám popisují tradiční rodinu jako rodinu spořádanou, patriarchálního typu s absolutní nadvládou mužů, kdy se ženy i děti musely naprosto podřizovat, případně najít chytrý způsob jak dovedně zacházet s mužem a jeho autoritativním postavením. V patriarchálních rodinách však docházelo k deformaci všech členů rodiny, nespokojenosti jednotlivých členů, potlačení samostatnosti, tvořivosti i originality každého jednotlivce. Přesto však můžeme říci, že tradiční patriarchální rodina byla více kompaktní a rozvodovost byla velmi nízká i proto, že ji tehdejší společnost odsuzovala. Postupem času se rodina měnila více v rodinu demokratickou, která určité problémy rodiny patriarchální potlačovala, avšak nastávaly problémy jiné. Žena již nebyla naprosto podřízena svému muži, začala pracovat, a tudíž docházelo k její ekonomické nezávislosti, stala se samostatnou a sebevědomou. Nadále však musela plnit veškeré povinnosti v plném rozsahu a tím vznikaly rozporuplnosti mezi matkou i otcem, týkající se domácích prací i péče o děti. Dnešní moderní rodina je nezávislejší a uvolněnější, někdy až příliš, což vede k poměrně vysokému stupni rozvodovosti a tím spojenými problémy s vývojem a výchovou dětí. (Čáp, Mareš, 2001) Podle Pedagogického slovníku se rodinou rozumí „*Nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003)

Současným běžným typem rodiny je i nadále **nukleární** rodina, kterou představují rodiče (otec a matka) a děti. V posledních letech se rodina flexibilně proměňuje. Přibývá různých variant rodiny a zahrnuje kromě rodiny úplné i rodinu neúplnou, rozšířenou, doplněnou nebo náhradní. (Juklová, Skorunková, 2009)

Výzkumy i zkušenosti dokazují, že rodina *neúplná nebo doplněná – nevlastní*, poskytuje dětem horší předpoklady pro jejich stabilitu, emocionalitu i sebehodnocení. Chybějící mužský vzor je nutné proto kompenzovat ze strany

prarodičů či jiného mužského modelu v rodině. Důležitým předpokladem pro založení sociálně, ekonomicky i psychologicky stabilní rodiny je věk rodičů. Příliš mladí rodiče jsou v mnoha směrech nezralí pro rodičovské povinnosti, avšak starší věk rodičů často vyvolává přílišnou péči, přecitlivělost a ochranný postoj vůči dítěti nebo naopak vysoké nároky a přísnost bez pochopení způsobu myšlení dítěte. (Čáp, Mareš, 2001) V dnešní době chápeme rodinu jako primární, malou, sociální skupinu, která plní důležité funkce pro správný vývoj dětí i dospělých. V dětském a adolescentním věku je význam rodiny silnější než v dospělosti, protože možnost výběru prostředí, v němž se jedinec nachází je prostorově určena a ohraničena. (Juklová, Skorunková, 2009) Rodina má přímý vliv na **profesionální rozhodování** dospívajících. Bezprostřední vliv rodičů vychází z jejich pravomocí a zodpovědnosti vůči svým dětem. Důležitou roli pro **výběr budoucího povolání** svého dítěte hrají především vzdělání, zkušenosti, povolání, všeobecná informovanost, ale i sny a přání rodičů. Motivací pro rodiče je znalost svých dětí i jejich názory. Pro dospívající a jejich **volbu budoucího povolání** je naopak důležitý vztah jejich rodičů k práci, postoj ke vzdělání, hierarchie hodnot v rodině, postoj rodičů ke společnosti i mravní hodnoty. (Taxová 1987) Rodiče s vyšším vzděláním i vyšším sociálním postavením ve společnosti, rodiče ze střední třídy společnosti a rodiče odborníci ve svém povolání, jsou více aktivnější při výběru budoucího povolání svých dětí a důraz kladou na budoucnost svých dětí a jejich štěstí. Naopak rodiče s nižším socioekonomickým společenským postavením, kladou důraz na přítomnost a svým dětem ponechávají svobodnou volbu svého budoucího povolání. (Hlad'o, 2010) Rodina může inteligenci a schopnosti jedince posilovat nebo naopak, také oslabovat a znesnadňovat. (Čáp, Mareš, 2001)

2.2 Škola

„Není dobré ztrácet energii na nedostupném ani na příliš snadném“ (Lao-c‘)

Škola je „*společenská instituce, jejíž tradiční funkcí je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů. Pojetí a funkce školy se mění se změnami společenských potřeb. Stala se místem socializace žáků, podporující jejich osobnostní a sociální rozvoj*

a připravujícím je na život osobní, pracovní a občanský“. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003) Společnost přisuzuje škole určité funkce, které jsou řízeny vzdělávací politikou i systémem školské správy. Jedná se o funkci **kvalifikační** - škola, připravuje žáky, pro jejich další **profesní růst** a uplatnění se ve společnosti, funkci **selekční** - škola prostřednictvím hodnocení třídí žáky, funkci **integrační** - škola začleňuje žáky do života i společnosti, funkci **personalizační** - škola podporuje rozvoj individuality žáků, funkci **socializační** - škola působí na žáky tak, aby se co nejlépe uplatnili ve společnosti. (Janiš, Kraus, Vacek, 2012)

Každý dospívající, obzvláště žáci na druhém stupni ZŠ, kteří ZŠ posléze opouštějí, aby se zařadili do vzdělávacího procesu školy navazující, jsou vedeni výchovnými i vzdělávacími zařízeními. Vedle zájmů a zálib dospívajících se učení stává prostředkem k realizaci **budoucího profesního zaměření** i osobního života. S postupujícím věkem školní ohodnocení známkami ztrácí na významu pro sebehodnocení nebo seberealizaci a daleko větší převahu získávají životní hodnoty, jako je poslání v životě, postavení ve společnosti nebo pracovní náplň či zařazení. (Čačka, 2000) „*Výchova k volbě povolání a úsilí o uvědomělou a konkrétními poznatky podloženou profesionální orientaci každého žáka si zaslouží zvýšenou pozornost školy i poradenských institucí“.* Vliv školy, jako jednoho z mnoha aspektů ovlivňující výběr **budoucího povolání mládeže**, by mohl být posílen systematickým přísunem důvěryhodných informací o uplatnění žáků na trhu práce, uskutečňování studijních exkurzí do výrobních podniků i pracovišť, hodnotnější a systematictější prací výchovných poradců, třídních učitelů i ostatních pedagogů. (Taxová, 1987)

Rozhodování o volbě povolání by měla předcházet důkladná **školní příprava**. Neočekáváme, že se žák během školní přípravy začne orientovat v problematice svého **budoucího uplatnění**, avšak určitá motivace k sebepoznání, rozpoznání důležitých aspektů a kritérií, stejně jako získání podstatných informací by mělo být velkým přínosem. (Strádal, Nouzová, 1995)

2.3 Vzdělání, vzdělávání, vzdělávací dráha

„Strom vědění není vždy stromem života“ (G. N. Byron)

Vzdělání a vzdělávání je v dnešní době velmi častý pojem nejen v pedagogice, ale hlavně v souvislosti s volbou **dalšího vzdělávání mládeže** a s ní spojenou i **volbou budoucího povolání**. Začátky vzdělávání v českých zemích se pojí se jmény

Konstantina a Metoděje, kteří přinesli do naší země nejen křesťanství, ale zároveň šířili i vzdělanost. Prvními školami, které vznikaly na našem území, byly školy u Uherského Hradiště, u Osvětman a škola při kostele Panny Marie na Pražském hradě. Hlavními předměty byly náboženství a latina. V roce 973 vznikla katedrální škola při kostele sv. Víta. Později vznikaly školy neméně důležité, a sice školy klášterní a školy farní. V této době navštěvovaly školy pouze malé skupiny obyvatelstva, obyčejní lidé trávili svůj čas především prací a pro vzdělávání neměli čas ani motivaci. Během 13. století vznikaly školy cechovní, kupecké a později městské. Nejvíce vzdělanost rozkvetla v době vlády Karla IV., který založil Pražskou universitu. Tehdy lidé své budoucí povolání a řemeslo volili především podle **rodinné tradice**. (Janiš ml., Hábl, 2010)

V dnešním pojetí je vzděláním rozuměn vývoj v procesu vzdělávání. Získávání vědomostí, dovedností, názorů i postojů v procesu socializace jedince. Vzdělávání je organizovaná činnost, zajišťovaná školními institucemi. Vzdělávání určuje úroveň vzdělanosti dané kultury a dělíme ji na **stupně** (*základní, střední, vysokoškolský*) a **druhy** (*všeobecné* - souhrn základních vědomostí, dovedností, názorů, postojů, *odborné* - soustava specifických předpokladů, *materiální* - osvojení co největší množství poznatků a *formální* – cesty ke vstupním údajům a práce s nimi). **Vzdělávání** je tedy *proces*, který vede k určitému stupni vzdělání. **Vzdělání** je *úroveň*, které žák dosáhl v procesu vzdělávání. (Janiš, Kraus, Vacek 2012)

Vzdělání tedy chápeme jako stabilní hodnotu v životě jedince, díky kterému získáváme odbornou kvalifikaci pro budoucí povolání, ekonomické zajištění i důstojný život. Vzdělání i vzdělávání bychom neměli brát jako nutné zlo, ale naopak jako hodnotný přínos, jako nástroj k dosažení osobních cílů i jako investici do sebe sama. (Mošna, 1997)

Základem volby další vzdělávací dráhy je přechod žáků v rámci vzdělávacího systému ČR z nižšího na vyšší vzdělávací stupeň. Pojem **vzdělávací dráha** znamená „*průchod jedince různými stupni a druhy škol, respektive institucí formálního vzdělávání, během života*“. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003)

Přechod žáků ze základní na střední školu vystihuje odborné pojmenování **párování** nebo **alokace žáků**. Žák ani rodiče nemohou totiž vybírat střední školu, na které by měl žák případně nadále studovat, ale jen školu, kam zasílají přihlášku. Konečné

spárování žáka se školou není možné vzhledem k nedostatku informací i dalších skutečností nijak ovlivnit. (Münich, Mysliveček, 2006)

2.4 Volba budoucího povolání

„Kdo žije jen rozumem, neporozuměl životu“ (G. Uhlenbruck)

V pedagogickém slovníku je **volba povolání** definována jako „*Proces zahrnující rozhodování o volbě studia nebo přípravy na povolání, konkrétního povolání a celou profesní dráhu člověka*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003)

Vysvětlit motivy a pohnutky dospívajících vedoucí k **volbě budoucího povolání** a další **profesionální dráhy** je složité. **Profesionální vývoj** v daném oboru je určitý proces, jedinečný pro každého konkrétního jedince, v konkrétní době a společnosti. Vliv na volbu budoucího povolání mládeže mají různé společenské aspekty. Mezi nejdůležitější řadíme především ekonomickou situaci dané společnosti, politickou situaci, vzdělanost národa, kulturu, ale i zdravotní stav, fyzickou i psychickou odolnost, stejně jako charakter, dovednosti, zájmy, potřeby i životní cíle daného jedince. Motivací pro volbu budoucího povolání se se mohou stát „*představy a sny o budoucím uplatnění*“ a schopnost či neschopnost „*reálného plánování*“. Výzkumy ukazují na rozdíly plánování své životní dráhy u chlapců a děvčat ve věku 14-18 let. Zatím co chlapci měli poměrně reálné představy své budoucí profese a jejich volba povolání byla směřována podle jejich schopností, podle náplně práce a potřebnosti na pracovním trhu, dívky volily méně praktická, ale více atraktivní povolání. Lákala je spíše společenská prestiž, pracovní příležitosti, kolegové a velký zájem byl i o zaměstnání zabývající se dětmi. **Vnější motivační aspekty** pro volbu budoucího povolání byly shrnuty do několika skupin. Jednalo se především o rodiče a rodinné prostředí a zázemí, dále masové komunikační prostředky, škola, přátelé, příbuzní, poradenské instituce a společenské organizace. Pokud by byla brána v úvahu i **motivace vnitřní**, pořadí jednotlivých aspektů by bylo jistě jiné. Taxová uvádí, že vnější motivace se podílí na volbě další **vzdělávací dráhy** o něco více než 20 procenty, avšak vnitřní motivace skoro 80 procenty. U vnitřní motivace je tedy hlavním aspektem nutnost seberealizace, uplatnění vlastních schopností a dovedností, samostatnost a zodpovědnost v rozhodování. (Taxová, 1987)

3 Období dospívání v kontextu další vzdělávací dráhy

3.1 Charakteristika dospívání v souvislosti se světem dospělých

Dospíváním nazýváme přechod z dětství do dospělosti. Jedná se o období od 10. – 20. let, kdy probíhají **komplexní proměny osobnosti** a to v oblasti somatické, psychické i sociální. Změny **biologické** jsou vždy silně ovlivněny **psychickými** i **sociálními** aspekty. (Vágnerová, 2005)

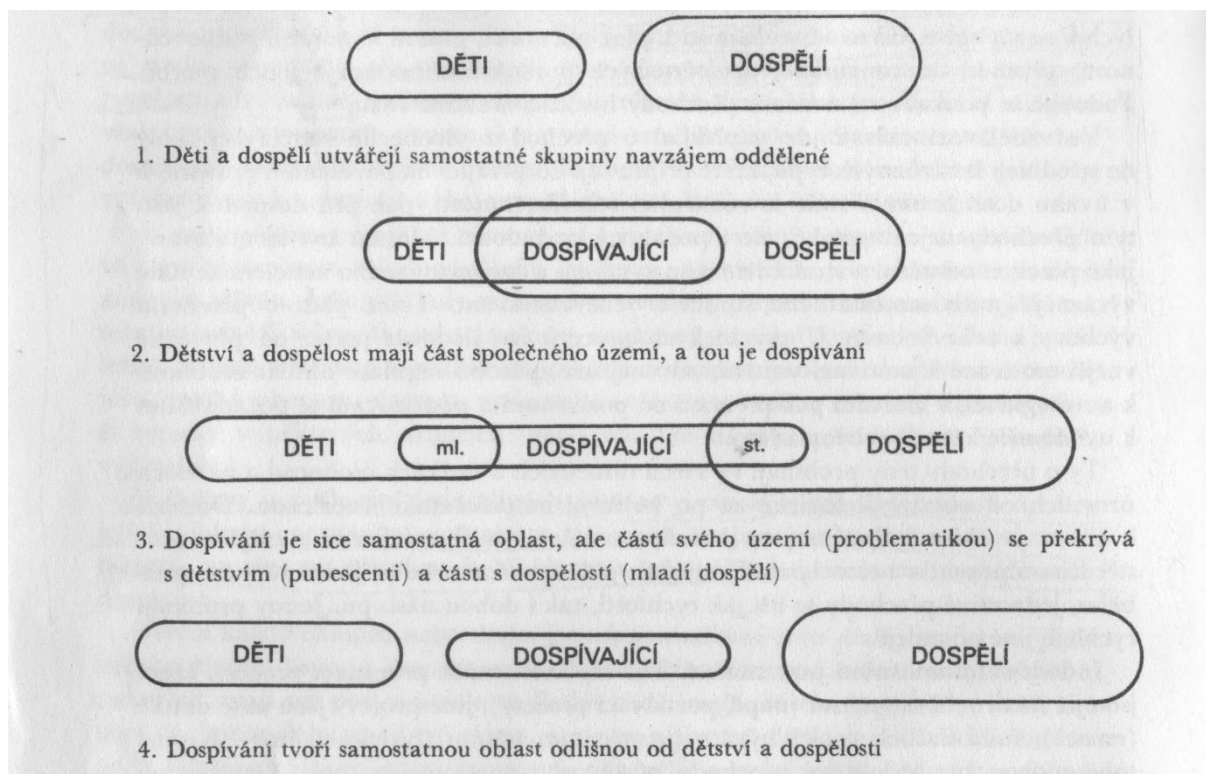
Z důvodů fyzických i psychických změn dochází též k oslabení nervové soustavy a tudíž i emocionální nestabilitě. Organismus dospívajícího prochází mnoha změnami. Žlázy s vnitřní sekrecí i pohlavní žlázy pracují velmi intenzivně, dochází k nerovnoměrnému růstu kostí i svalů, k rychlejšímu růstu srdce, následkem toho i mírnějšímu zvýšení krevního tlaku a to vše vyvolává zvýšenou tendenci k únavě. Silácké chování velmi rychle nahrazuje únava až netečnost. (Čačka, 2000)

V období dospívání procházejí jedinci obdobím tzv. **puberty** a děti se stávají postupně pubescenty. Přesněji řečeno, dospívající prochází obdobím prepubescentním, pubescentním a postpubescentním. Následné období se již nazývá obdobím adolescence. Celkově však nazýváme jedince v tomto období „mládeží“ nebo „mladá nastupující generace“. (Taxová, 1987)

Během dospívání dochází také k ukončení základní školní docházky a k **volbě budoucího povolání**. Období dospívání je proto tak náročným obdobím, protože během několika málo let musí dojít k proměně tělesné, fyziologické, psychické i společenské stránky dítěte na dospělého osobu. Charakterizovat období dospívání můžeme také jako období přechodu od závislosti na dospělých k postupnému osamostatňování se, od období nerozvážnosti a lehkovážnosti k období zodpovědnosti, od období přijímání výhod společnosti ke spoluvytváření společenských hodnot. Celé období dospívání vykazuje znaky určitého nestabilního postavení ve společnosti. Dospívající sice přestává být dítětem, není však ještě zcela plnohodnotně přijat do světa dospělých. (Čačka, 2000)

„Terminologické kolísání a nejistota v tom, za koho mají být dospívající považováni, se objevují v postojích dospělých k nim i ve způsobu jejich oslovování a jednání s nimi. Přechodný charakter celé etapy způsobuje, že s nimi dospělí jednají jednou jako se staršími dětmi (direktivním způsobem), a jindy jako s dospělými (s jistou benevolencí, často i s neúměrným očekáváním a požadavky na výkony a

odpovědnost“. Rozkolísanost komunikace nastává i při tykání a vykání. Vykáním je vyjádřen respekt, věk i uznání ze strany dospělého vůči dospívajícímu. Přetrvávajícím tykáním je vyjádřena jednak snaha o výraz důvěry a jisté přátelskosti, ale naopak i vyjádření věkové i charakterové nevyspělosti daného jedince. (Taxová 1987) Období dospívání je pravděpodobně nejdramatičtějším obdobím celého života. (Říčan, 2006)

Obrázek č. 1: Schématické znázornění různých vztahů mezi dětmi, dospívajícími a dospělými (Říčan, 2006)

3.2 Vývoj myšlení

Úroveň myšlení u dospívajících zobrazuje proces poznávání, jehož cílem je nalézat a řešit problémy. Primární postup řešení problémů zůstává i nadále stejný, avšak připojují se vyšší myšlenkové operace (analýza, syntéza). Myšlenkový vývoj postupuje od názorných, konkrétních operací k formálním, abstraktním operacím, od empiricko-induktivního myšlení k hypoteticko-deduktivnímu způsobu myšlení či od konvergentního myšlení k divergentnímu myšlení. (Čačka, 2000) Znamená to tedy,

že mladší děti, chtějí vidět a poznávat svět, takový jaký ve skutečnosti je, ale dospívající uvažují o tom, jaký by být mohl nebo jaký by být měl. Dospívající mají schopnost uvažovat o různých situacích, které buď vůbec nenastaly, nebo pravděpodobně ani nenastanou, čistě hypoteticky. Jsou schopni posuzovat určitou situaci z různých úhlů pohledu, uvažují již poměrně systematicky, své předpoklady k dané situaci vyhodnocují zcela reálně a vlastní úsudek flexibilně kombinují a sjednocují v určitý celek. Nejistota a zranitelnost dospívajících se projevuje v situaci, kdy je nutné názor dospívajícího poopravit. „*Korekce vlastního uvažování je pro dospívající obtížná*“. Typickým jevem pro vývoj myšlení u dospívajících bývá přemýšlení o své budoucnosti. Budoucnost nabývá na významu a přítomnost je považována za přípravu na budoucnost. S budoucností úzce souvisí i potřeba seberealizace, úvahy o budoucích eventualitách a vlastní perspektivě, stejně jako úvahy o **volbě budoucího povolání**. (Vágnerová, 2005)

3.3 Emocionální vývoj

„K tomu, aby člověk dobře viděl, nestačí mít otevřené oči. K tomu je potřeba otevřít i srdce.

(P. Cézane)

Během dospívání dochází k proměnám v citové oblasti prožívání. Dospívající jsou často zaskočeni vlastními nepřiměřenými reakcemi, jsou přecitlivělí, emočně zmatení a nejistí. Změny v emocionálním prožívání se projevují nedostatkem tolerance vůči ostatním, nadměrnou kritičností a vztahovačností, vznětlivostí i ztrátou sebeovládání, což často přispívá ke vzniku konfliktních situací. Svým pocitům i prožívání věnují dospívající nadměrnou pozornost, což vede ke vzniku emočního egocentrismu. Typická je víra ve výjimečnost vlastních pocitů a projevuje se i nechuť své city dávat najevo. Kritické reakce a projevy dospělých vedou k ještě větší nejistotě a zranitelnosti dospívajících a zároveň k prohlubování jejich negativních emocí a prožitků. Mechanismus kyvadla, který funguje vždy, kdy má dojít k zásadní přeměně osobnosti, vrací dospívajícího občas do nižší vývojové fáze, kdy jako dítě může krátkodobě zažít pocit jistoty a uvolnění. Stejným způsobem krátkodobé relaxace pro dospívajícího, může být i tzv. únik do světa fantazie. Ke konci dospívání dochází ke „*stabilizaci emočního prožívání*“ a nastává „*období vystřízlivění*“. Tímto obdobím končí dospívání a nastupuje období mladé dospělosti.

(Vágnerová, 2005) Hlavní charakteristikou tohoto období je „*postupný přechod od nedostatku rovnováhy k vnitřní harmonizaci, od vnitřní dočasně neuspořádané impulzivity až k sebeovládané a sebeusměrňující emocionalitě*“. (Čačka, 2000)

3.4 Sociální vývoj

Sociální a psychický vývoj jedince neboli socializace, probíhá v průběhu celého života. Je to schopnost jedince začlenit se do dané společnosti a tu ovlivňuje sociální prostředí. Sociálním prostředím chápeme především rodinu, vrstevníky, školu a místo bydliště. Velký vliv na sociální vývoj jedince mají mezilidské vztahy a kontakty, přičemž vlivy mohou být jak **negativní** (zátěžové), tak i **protektivní** (ochranné-rodina). (Juklová, Skorunková, 2009) Každý jedinec je schopen se přizpůsobit svému sociálnímu prostředí. Adaptace na prostředí může probíhat **pasivní** formou, kdy jedinec přizpůsobuje sám sebe na dané prostředí nebo **aktivní** formou, což znamená i zásah do situace, která jedinci nevyhovuje a její případná změna. Období adolescence se vyznačuje spíše formou aktivní. Pubescenti v tomto období upřednostňují autority a prostředí jako výchovný prostředek spíše přirozené, nenásilné a neformální. Působení autorit a prostředí, které je dáno příkazy, rozkazy, zákazy a jinými formalitami, nepřinášejí bohužel žádaný výsledek. (Janiš, Kraus, Vacek, 2012) Během procesu socializace u dětí a mladistvých dochází v ideálních případech k **interiorizaci** (zvnitřnění) norem, sociálních potřeb a rolí. Toto je důležitým aspektem v sociálním vývoji mladistvých. Puberta i adolescence bývá popisována jako stadium problematické a konfliktní. Toto období je dáno hormonálními změnami, celkovým přestavením organismu, růstem, zesílenými výkony, ale i vyšší a rychlejší únavou. Pubescent si teprve utváří vlastní sebepojetí, sebehodnocení i sebekontrolu, uvědomuje si svou fyziologickou zralost, ale i **sociální závislost**. Běžně dochází ke střetům názorů mezi pubescenty, rodiči i učiteli. Jejich reakce bývají pak velmi senzibilní, ale i kritické. Pedagogové i rodiče často upozorňují na „*citlivé a závažné momenty i situace v období dospívání*“, jichž je potřeba také podnětně využívat. Puberta je velmi úrodným obdobím pro vznik různých postojů a názorů, které se v období adolescence rozšiřují a profilují. Není-li, v tomto období kvalitně a hodnotně postoj mladých rozvíjen ve **společensky prospěšné** zájmy, stává se jejich podnícení v pozdějším věku velmi náročné. Proces socializace můžeme charakterizovat i jako „*přípravu pro plnohodnotný život*“

v dospělosti, stabilizaci dospělé osobnosti“ a důstojného začlenění do společnosti. (Taxová, 1987)

3.5 Morální vývoj

V období puberty se setkáváme s obtížemi zvnitřnění morálních norem a vymezení vlastního morálního postoje. Správný vývoj a výchova ze strany rodičů i pedagogů značně ulehčuje nesnáze během pubescentního období i **morálního vyspívání**. Nevyhneme se však ani určitým komplikacím a obtížím, se kterými jako s nezbytnou podmínkou dospívání musíme počítat. Pokud si nenese jedinec určitý stupeň **morálních návyků** i vzorce chování již z dřívější doby, jejich pozdější učení je velmi zdlouhavé a náročné. Dospívající je schopný plnit „jasné a zdůvodněné normy“ bez větších či menších připomínek, důležitá je však jejich formulace. Rozvoj myšlení emocionálního i racionálního pomáhá získat vyšší stupeň **morálního vývoje**, ale zároveň dochází k názorové různorodosti, která je pro období dospívání typická. **Morální úsudek** dospívajících může být na jedné straně objektivní a nestranný a straně druhé zcela zkratkovitý. Vnímání dospívajících je tedy velmi bystré, ale zároveň i naivní. **Morální normy**, které dříve s důvěrou a bez protestů přejímaly, nyní kritizují a přehodnocují. „*Vyšší mravní city*“ se díky silným emocím rozvíjejí pomaleji, obzvláště pokud se dotýkají „nespravedlnosti a bezpráví“. Skutečnost, že pubescenti vyžadují porozumění hlavně pro sebe a své potíže a nejsou vždy schopni vidět problémy i z jiného úhlu pohledu, rozhovor či diskuzi s nimi činí značně obtížnou. Pracovat s nedostatkem morálního vnímání a cítění u dospívajících vidíme však jako velmi důležité z důvodu, že v dospělosti lze již jen velmi těžko **morální lhostejnost**, necitlivost či netečnost vůči společnosti nějak ovlivnit. (Taxová, 1987)

Morální vývoj každého jedince je silně ovlivněn vývojem kognitivním, stejně jako vývojem sociálním. Jedná se o morální střízlivost v myšlení a prosazovanou morálku, stejně jako o morálku vzájemného respektu a spolupráce. Jak uvádí Piaget „*podstata veškeré morálky spočívá v respektu, který má jedinec k pravidlům*“. (Piaget, 2000)

Respekt k pravidlům, který podmiňuje rozvoj vyšší formy morálky, tvoří podle Lickona tři základní faktory. Nutný intelektuální rozvoj, nutnost oprostít se od vedení a nátlaku dospělých a umění vycházet se svými vrstevníky a jinými sociálně

rovnocennými partnery. Vycházíme z předpokladu, že stejně jako lidské myšlení prochází určitými fázemi vývoje, stejně tak prochází určitými fázemi i morální vývoj. Kohlberg rozlišuje tři základní úrovně morálního vývoje. Jedná se o úroveň **prekonvenční**, **konvenční** a **postkonvenční**. Adolescenti a dospělí se většinou nacházejí na úrovni konvenční. Konvenční úroveň vychází z dodržování a podporování společenských norem a pravidel, identifikace s normami a pravidly, obzvláště pokud je předkládá autorita či instituce. Konvenční úroveň zahrnuje dodržování hodnotných zákonů bez posouzení důsledků a souvislostí, oddaný přístup k očekávání společnosti, rodiny i přátel. Kohlbergovo rozdělení stupňů morálního vývoje je přehledné, logické i kompaktní a opírá se o teoretické znalosti i běžné praktické zkušenosti. Morální vývoj každého jedince probíhá různou rychlostí, je individuální a stupeň morálního myšlení ovlivňuje i úroveň morálního chování. Morální vývoj jedinců ovlivňuje škola, rodiče i celá společnost, avšak mentorování, poučování či kázání nemá bohužel žádaný účinek. Celkové zhodnocení nám ukazuje, že *„mravní vědomí bez rozvinutého mravního citění dává malou šanci směrem k plnohodnotnému morálnímu vývoji“* (Vacek, 2013)

Jedinec morálně zralý je schopen rozebírat morální konflikty, chovat se empaticky vůči ostatním, ale i brát v úvahu širší úhly pohledu dané problémové situace, což například i **volba budoucího povolání** dozajista je.

4 Faktory působící na výběr budoucího povolání mládeže

4.1 Rodinné prostředí, rodinná výchova

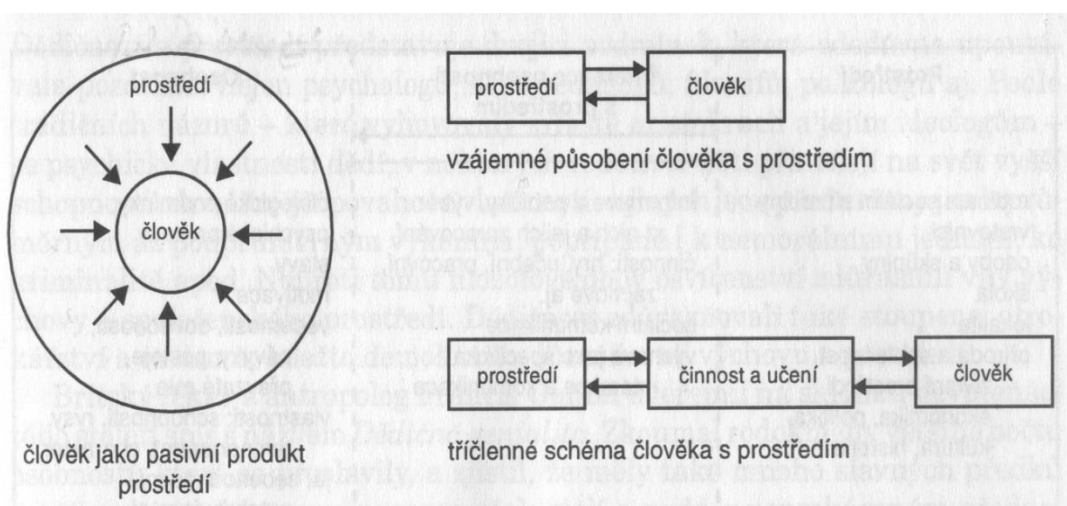
„Do slunného bytu nechodí lékař“ (Arabské přísloví)

„Rodinné prostředí a rodinná výchova je nejvýznamnějším činitelem formujícím mladého člověka“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003)

Formování osobnosti nebo také **determinace** používáme v případě, kdy dochází k vývoji, zrání a **interakci jedince s prostředím**. Vnější vlivy mohou vývoj jedince podporovat, ale naopak i brzdit, měnit nebo poškozovat. Vývoj jedince obsahuje dva

vzájemně se prolínající faktory, a sice zrání a oboustranně na sebe působící jedinec a prostředí. (Čáp, Mareš, 2001)

Obrázek č. 2: Schéma vztahu jedince s prostředím (Čáp, Mareš, 2001)

Diskuse na téma **výběr budoucího povolání** i dalšího vzdělávání vzniká obvykle v rámci rodiny a žák si vyslechne názory nejen rodičů, ale i přátel. **Rodinná diskuse** včetně argumentů ovlivňuje názory dospívajících na konečnou volbu další **vzdělávací dráhy**. Každý jedinec je ovlivňován prostředím, ve kterém se nachází. Vlivy prostředí působí na jedince postupným získáváním zkušeností a dovedností tedy **učením**. Do tělesného vývoje jedince zasahují i **chemické a fyzikální znaky prostředí**. Z časového hlediska je lze dělit na **prenatální vlivy**, období vývoje plodu v těle matky a **postnatální vlivy**, vývoj jedince po narození. (Juklová, Skorunková, 2009) „Rodinná výchova se odvíjí od podstaty, funkce a poslání rodiny, jako jednoho ze základních stavebních pilířů společnosti“

Reputaci rodiny značně ovlivnila situace po 2. světové válce. Nepřítomnost mužů, kteří jako oběti války zahynuli, negativně zapůsobila na celou společnost. Z důvodu chybějících vzorů pro chování otců v rodině, nastalo hromadné zařazování dětí do předškolních institucí, což nepříznivě ovlivnilo vývoj a výchovu dětí. Situace, se sice v 60. a 70. letech minulého století postupně měnila, ale k delšímu „zůstávání“ matek s dětmi doma, stále ještě nedocházelo. (Janiš, 2008)

„Rodinnou výchovu můžeme pojímat také jako ekologii duše“

Do základních funkcí **rodinné výchovy**, řadíme sexuální výchovu, výchovu k partnerství, manželství i rodičovství a nedílnou součástí rodinné výchovy je i kultivace dospívající mládeže. Cílem, funkcí i posláním rodinné výchovy je integrace dospívajících do společnosti i dosažení spokojenosti v soukromém, **pracovním** i společenském životě. Názory i cíle rodičů se mohou sice lišit od názorů a cílů jejich dospívajících dětí, avšak vytváření žebříčků hodnot, vzory chování rodičů i posilování motivace ke vzdělávání, posunují dospívající ke zdokonalování sebe sama a přebírání zodpovědnosti za vlastní osobnost v životě. Pocit podřízenosti i poslušnosti se sice s přibývajícím věkem dětí postupně vytrácí, ale „ *úcta i láska k rodičům*“ by měla přetrvávat. (Janiš, Loudová, 2012)

4.2 Vrstevníci, přátelé, další členové rodiny, sourozenci

„Někdy je spolucestující důležitější než cíl cesty“ (Arabské přísloví)
Skupina dětí nebo mladistvých přibližně stejného věku a s přibližně stejným sociálním statusem, která plní důležitou roli při socializaci a přechodu k dospělosti, je nazývána vrstevnickou skupinou. Vztahy ve vrstevnických skupinách mohou mít na své členy a vývoj osobnosti pozitivní, ale i negativní vliv. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003) V každé vrstevnické skupině je nutné uznávat určitou hierarchii skupiny, její normy a pravidla, ale zastávat i svou identitu. Vrstevnická skupina, ale i přátelé a kamarádi sdílí společně své názory i zkušenosti, řeší společně problémy a sdílí styl života, životní hodnoty, iluze i sny. Vrstevníci se orientují na schopnosti a dovednosti svých jednotlivých členů a velmi často se vzájemně motivují k různým výkonům. (Vágnerová, 2005) Vrstevníci, ale i kamarádi jsou velmi často zdrojem informací na téma **budoucího povolání** mládeže a zároveň jsou schopni vzájemně posoudit své silné i slabé stránky osobnosti ve spojitosti s rozhodováním o své **budoucí vzdělávací dráze**. Stejně jako vrstevnické skupiny i každý jednotlivý člen rodiny zastává svou charakteristickou roli při rozhodování žáků o svém budoucím povolání. Důležitou roli při kariérovém rozhodování hrají v rodině i sourozenci a to především starší sourozenci. Sourozenci mají tendenci spolu soupeřit, porovnávat si síly a schopnosti. Zároveň se vzájemně ovlivňují, formují a předávají si informace o středních školách i budoucích profesích. (Hlad'o, 2010)

4.3 Zájmy, záliby

Zájmy, záliby i jiná forma trávení volného času mohou mít pro dospívající prospěšný, ale i škodlivý vliv. U dospívajících předpokládáme již schopnost volby přínosu aktivit volného času, ale i míru záměru, uvědomělosti a orientaci mezi možnostmi, jak naložit se svým volným časem a povinnostmi, které je nutno splnit. (Taxová, 1987) Domníváme se, že v období dospívání zastává důležité místo ve využívání volného času především sport, probouzí se zájem o umění, aktivní hudební či výtvarnou tvorbu, která zastává již významnější roli než pouhá hra a značný význam má i literatura a četba. (Říčan, 2006) Zájmy, záliby i jiné volnočasové aktivity plní tři základní funkce. Jsou to odpočinek, zábava i rozvíjení osobnosti. Důležitým rysem volného času je, možnost volný čas využít podle vlastního uvážení. Aktivity zájmových činností mají rysy hry a mohou působit silně emocionálně i motivačně. Zájmové činnosti, které jsou dlouhodobě a houževnatě realizovány, které svou náplní i náročností uspokojují podstatné lidské potřeby, jsou velmi důležité i pro výchovu a formování jedince. Pro mladistvého se mohou stát jeho volnočasové aktivity výchozím bodem pro jeho **budoucí volbu povolání**. (Čáp, Mareš, 2001) Někteří dospívající však neprojevují hlubší zájem trvalejšího charakteru týkající se jejich koníčků a pouze malé množství žáků ví, co je natolik těší, že by si podle toho vybrali svou další **profesní dráhu**. Důležitým předpokladem pro volbu svého **budoucího povolání** je mimo jiné i poznat své zájmy a záliby, či ty aktivity, které člověka baví a jsou pro něj důležité. (Doubek, Levínská 2005)

5. Přípravné stadium z hlediska životního uplatnění mládeže

„Kdo se cítí sám sebou jist, nepřehání v řeči ani gestech“ (O. F. Babler)

Dospívající mají určitou část své životní dráhy za sebou, ale mnohem delší životní období ještě před sebou. Období dospívání je, kromě jiných nesnází, které musí dospívající překonávat, také obdobím „*přípravy na plnohodnotný život v dospělosti*“. Začlenit se důstojně do společnosti, najít své společenské uplatnění, naučit se správně hospodařit se svými financemi i přebírat určité role dospělých i zodpovědnost za druhé, je úkol velmi náročný. Společenské role, které musí dospívající ve společnosti plnit, dělíme na tři podstatné oblasti, které se navzájem

prolínají. Jedná se o roli *produktivní, občanskou a manželsko-rodčovskou*. Příprava na **produktivní roli** obnáší především adekvátní vzdělání spojené s **volbou budoucího povolání** a tudíž i předpokladem se později zapojit do **pracovního procesu**. **Občanská role** spočívá ve správném pochopení svých občanských práv, ale především svých občanských povinností. Nutná je znalost právního řádu, včlenění se do společnosti a podpora veřejně prospěšných činností, umění posoudit správné či nesprávné chování v dané situaci, stejně jako ochota pomoci svým spoluobčanům, pokud je toho zapotřebí. Přípravou a výchovou k plnohodnotnému občanství se ve školách věnuje předmět občanské nauky. Etapa dospívání je důležitým obdobím i z hlediska sexuálního a přípravy na **roli manželsko-rodčovskou**. Dospělosti sociální i osobnostní předchází dospívání v oblasti pohlavní a pokládáme ji za nejdůležitější stadium přípravy pro manželství a budoucí rodičovství. Všeobecně řečeno posuzujeme období dospívání jako přípravné období pro „*stabilizaci dospělé osobnosti*“. (Taxová,1987)

II Praktická část

Pro empirickou část bakalářské práce jsme zvolili **kvalitativní možnost výzkumu**. Zvolili jsme ji proto, že se jedná o sblížení se se zkoumanými osobami a proniknutí do situací, ve kterých se nacházejí. Jde především o porozumění a správný popis situace. „*Pozorované osoby jsou skutečné osoby s vlastním příběhem, což je v protikladu s kvantitativním výzkumem, kde se „subjekty“ pozorování ztrácejí v celku výzkumného souboru. Kvalitativní výzkum nepracuje jen s číselnými údaji, ale jde o podrobný, plastický a výstižný popis se základními vlastnostmi „číslo versus slovo“.* Kvantitativní způsob výzkumu je v postoji výzkumníka k jevům, který se snaží držet odstup od zkoumaných jevů. Výzkumník kvalitativního výzkumu se přímo spoluúčastní rozhovoru, proto nepíše jen o zkoumaných osobách, ale i o jejich prostředí, ve kterém se nacházejí a zároveň i o sobě „*neustrannost versus vcítění se*“. (Gavora, 2000)

Tabulka č. 1: Průběh výzkumu

Formulace výzkumného problému, výzkumné otázky	09/2014 – 10/2014
Příprava projektu kvalitativního výzkumu	09/2014 – 12/2014
Rozhovory se žáky: Tereza, Pavel, Zuzka, Honza, Lucka	11/2014 – 01/2015
Studium odborné literatury	09/2014 – 03/2015
On-line doplňující rozhovory se žáky	01/2015 – 02/2015
Rozbory rozhovorů	01/2015 – 03/2015
Ukončení výzkumu, výzkumné zprávy	04/2015

6. Cíl výzkumu

Praktická část bakalářské práce se zaměřuje na proces volby budoucího povolání žáků základní školy. **Cílem praktické části bakalářské práce je zjistit, zda rodina a její vliv na mládež je hlavním a nejdůležitějším faktorem v procesu volby budoucího povolání.** Důležitým aspektem je snaha *pochopit a hlouběji proniknout* do myšlení žáků základní školy, kteří stojí před jedním z nejdůležitějších rozhodnutí jejich života. Pochopit jejich problémy, které se v souvislosti s výběrem povolání mohou objevit, *rozebrat* s nimi různé možnosti a etapy rozhodování. *Zmapovat*, zda mají žáci dosti informačního materiálu, který jim při výběru dalšího vzdělávání a povolání může usnadnit cestu. Cílem kvalitativního výzkumu je **porozumět žákům při volbě jejich další vzdělávací dráhy i aktuálními událostmi v jejich životě.**

6.1 Problém

Definování výzkumného problému, výzkumné otázky, současný stav řešení problému, výzkumy a teorie týkající se zvoleného tématu. Téma bakalářské práce jsme zvolili na základě osobní zkušenosti a tudíž i momentální aktuálnosti tématu i problému. Formulace již výše zmíněného výzkumného problému, který vychází z výzkumného cíle, zní: „ **Jaký vliv má rodina na výběr budoucího povolání**

mládeže“? Tuto poměrně širokou výzkumnou otázku jsme rozložili do několika výzkumných podotázek: 1) *Jak prožívají žáci proces volby svého budoucího povolání?* 2) *Podle jakých kritérií vybírají žáci svou budoucí profesi?* 3) *Jak získávají žáci informace týkající se jejich budoucí vzdělávací dráhy?* V dnešní dynamické době dochází na trhu práce k mnohým změnám týkajících se náplně práce v řadě jednotlivých profesí. Nezaměstnanost, která se týká všech věkových kategorií, vyvolala nutnost plánovitě a dlouhodobě působit na žáky ve směru volby jejich budoucího povolání a přechod z povinné školní docházky do světa práce.

„S platností od 1. září 2001 zařazují základní školy podle svých možností do všech vzdělávacích programů pro základní vzdělávání vzdělávací oblast *Výchova k volbě povolání*“. **„S platností od 1. září 2002 bude vzdělávací oblast *Výchova k volbě povolání* součástí vzdělávacích programů pro základní vzdělávání na všech základních školách.** Ideální rozpětí Výchovy k volbě povolání je 60 hodin v posledních třech letech povinné školní docházky. Cílem výchovy k volbě povolání je naučit a upevnit u žáků dovednost při rozhodování a plánování vlastní budoucnosti. (MŠMT. 19485/2001-22) Výzkumů, které se vztahují k přechodu žáků ze základní na střední školu je podstatně méně než výzkumů, které se vztahují k přechodu žáků ze střední na vysokou školu. Příspěvek **„*Volba střední školy a kariérové poradenství*“** (Trhlíková, Eliášková) využívá výzkumů uskutečněných v Národním ústavu odborného vzdělávání (NÚOV) a soustřeďuje se na motivaci a osobitost rozhodování žáků pro učební či maturitní vzdělávání, stejně jako na problematiku spojenou s kariérovým poradenstvím. Příspěvek **„*Okolnosti přechodu žáků/kyň ze základní na střední školu s důrazem na genderovou perspektivu*“**(Smetáčková) představuje výzkum, který sleduje studijní výsledky chlapců i dívek v letech 2004-2005 Sociologickým ústavem AV ČR. Výzkum se zabývá odlišnou vzdělávací dráhou u dívek i chlapců na základě přístupu školy a rodiny k zasetým stereotypům a přejímaných žáky, jako základ pro volbu další vzdělávací dráhy. Příspěvek **„*Projekty budoucnosti u dětí na konci základní školy*“** (Viktorová) probíhal v projektu Pražské skupiny školní etnografie ve dvou fázích, a sice v roce 1991 a 2002 a umožnil identifikaci určitých směrů ve vzdělávací realitě. Zahrnuje kromě volby další vzdělávací dráhy i postoje žáků ke vzdělávání, dnešní komplikovanou situaci dětí, nejistotu dětí i chybějící oporu dospělých. V příspěvku

„*Výzkum volby povolání dospívajících v kontextu rodiny*“ (Hlad'o) prováděl autor v letech 2007-2008 výzkum na Masarykově univerzitě v Brně a podrobně sledoval vývoj procesu volby budoucího povolání v souvislosti s rodinou. Tento výzkum stále ještě pokračuje a zaměřuje se na posouzení intelektu daného objektu, jeho zájmů, sebepojetí i ztotožnění se s rodinným systémem. Výzkumy v tomto odvětví jsou velkým přínosem z hlediska nejen nových poznatků, ale také možnosti využití různých výzkumných metod k celkovému a hlubšímu nahlédnutí do problematiky přechodu žáků ze základní na střední školy. Výzkumy přispívají k vývoji nových metodologií a jsou podnětné pro další výzkumy daného problému. (Walterová, Greger a kol.)

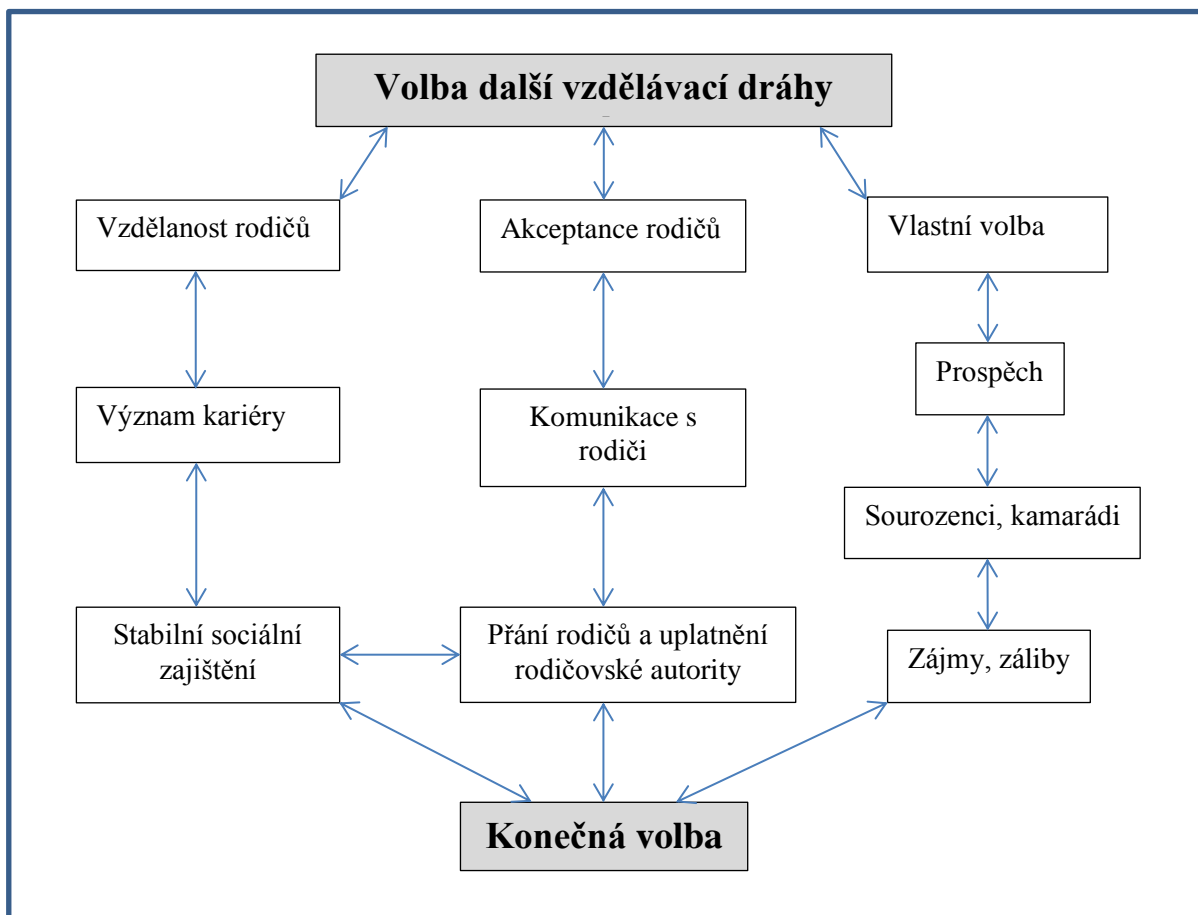
6.2 Předpoklad

Výzkumným předpokladem je přesvědčení, že: “ **Názor rodičů ovlivňuje volbu další vzdělávací dráhy a výběr budoucího povolání mládeže**“. Vzhledem ke složitosti a závažnosti volby své budoucí vzdělávací i pracovní dráhy předpokládáme, že se žáci v pubescentním věku obracejí pro pomoc, názor i radu na své blízké ve svém sociálním okolí. Především však na své nejbližší, což je **rodina** a hlavně **rodiče**, kteří mají největší podíl na rozhodování volby dalšího vzdělávání i budoucího povolání svých dětí. **Rodina a její vliv na děti je zásadní** a v období procesu výběru budoucího povolání je tím **hlavním a nejdůležitějším faktorem**, který tuto volbu ovlivňuje. Jsou to právě rodiče, kteří by měli umět odhadnout studijní, osobní i odborné předpoklady svých dětí. Rodinné zázemí a rodinné prostředí, struktura rodiny, komunikace v rodině, společné zájmy, aktivity, ale i vzdělání samotných rodičů, jejich povolání a mnohdy i cíle, to vše ovlivňuje finální rozhodování žáků v otázce jejich budoucího vzdělávání a pracovního uplatnění.

6.3 Nástroj

„*Při kvalitativním výzkumu je hlavním výzkumným nástrojem výzkumník sám. Proto je nejlepším nástrojem zkoumání vlastní úsudek a zkušenosti výzkumníka.* (Gavora, 2000) Jako další výzkumný nástroj jsme použili **etnografické interview** - což je polostrukturovaný, řízený rozhovor s předem připraveným souborem otázek. Během rozhovoru vyvstávaly samozřejmě i otázky nové. Etnografický rozhovor nám posloužil především k objasnění toho, jak pozorované osoby vidí svět kolem sebe,

jaký význam připisují událostem ve svém životě. Posledním použitým výzkumným nástrojem nám byl **výzkum životního příběhu**, což je *zápis, analýza a vyhodnocení* života zkoumané osoby. Zastoupeny jsou především subjektivní pocity dané osoby a ne pouze skutečná fakta. Důležité je pochopení života jednotlivce.

Obrázek č. 3: Volba další vzdělávací dráhy v kontextu rodiny

6.4 Vzorek

Výběr vzorku u kvalitativního výzkumu má jiný význam než u výzkumu kvantitativního. Nejedná se o určitou populační skupinu, ale o záměrně vybrané objekty šetření. Pro kvalitativní výzkum jsme vybrali konkrétní žáky, kteří jsou dobře začleněni do kolektivu i celé společnosti a představují běžný průměr žáků stojících před volbou dalšího vzdělávání i výběru povolání. Výběr žáků byl uskutečněn na základě osob blízkých v okruhu autorky práce. V rámci šetření bylo zkoumáno pět žáků. Jednalo se o žáky deváté třídy základní školy v Pardubicích. Účastníky zkoumání byli dva chlapci a tři děvčata ve věku 14 a 15 let. Zkoumání se

tedy zúčastnili žáci: Tereza, Pavel, Zuzka, Honza a Lucka. Jak vyplývá z *tabulky* č. 2, volba střední školy probíhala podle následující posloupnosti, která byla dána časovým harmonogramem škol, možnostmi doučování na ZŠ i podmínkám podání přihlášky na danou střední školu. **Tereza:** 15 let, rodiče vlastní - sezdaní, bydliště – novostavba rodinného domu na venkově, otec - inženýr, matka – kosmetička, pedikérka s maturitou (studuje VŠ), zájmy – volejbal, lyže, kolo, sourozenci – jeden mladší bratr. Charakteristika: rozumná, zodpovědná žačka. Velmi kolegiální a sociálně založená se smyslem pro spravedlnost i humor. Vypjaté situace nezvládá lehce, je většinou velmi nervózní a rozrušená, ovšem pouze uvnitř sebe sama. O své budoucnosti má pouze nejasné představy, touha i dále studovat je však patrná. **Pavel:** 14 let, rodiče vlastní – sezdaní, bydliště – rodinný dům, otec – podnikatel (maturita), matka – výchovná poradkyně, zájmy – počítač, snowboard, sourozenci – dva starší bratři z prvního manželství otce a mladší sestra. Charakteristika: poměrně jasná představa o své budoucnosti, životní nejistotu zakrývá přehnanými gesty i hranou sebejistotou, dokáže být však i sebekritický a rád by na sobě pracoval. Je chytrý s cílem vystudovat medicínu a hlavně dost vydělávat. **Zuzka:** 14 let, rodiče vlastní - sezdaní, bydliště – prostorný byt ve středu města, otec – inženýr, matka – učitelka, zájmy – volejbal, četba, sourozenci – jeden mladší bratr. Charakteristika: rozvázná žačka klidnější povahy, gymnázium volila bez váhání, ale vzhledem k vlastní nejistotě i nižšímu sebevědomí, si sama nevěří, nevěří ve své schopnosti i vědomosti, nevěří, že školu zvládne. Svou vizi budoucnosti má jasnou, i když je to zatím víc toužebné přání než reálná představa. **Honza:** 15 let, rodiče vlastní – sezdaní, bydliště – prostorný byt, otec – lékař, matka – lékařka, zájmy – házená, klavír, lyže, sourozenci – jedna starší sestra. Charakteristika: velmi chytrý chlapec s jasnými studijními představami. O své budoucnosti přemýšlí, zbytečně se nepřeceňuje, ale ani nepodceňuje. Má jasně ucelený názor na sebe sama i své okolí, chce i dále studovat a později budovat kariéru v politice, finanční oblasti nebo být právníkem. **Lucka:** 15 let, rodiče sezdaní, otec nevlastní, bydliště – rodinný dům na venkově, otec – dělnická profese (maturita), matka – sekretářka (maturita), zájmy – sportovní tanec, sourozenci – jeden starší bratr. Charakteristika: nejistá dívka, připravuje se však velmi svědomitě a názor rodičů ji silně ovlivňuje. Sama by si původně zvolila jinou střední školu, ale rodiče ji v průběhu času přesvědčili o svém

názoru. Sama si moc nevěří, ale rodiče v ní vidí potenciál dobré studentky. Lucka není obzvláště sebevědomá, je si vědoma své ovlivnitelnosti, ale střízlivě a někdy až příliš kriticky uvažuje o sobě i svých blízkých.

Tabulka č. 2: Průběh volby dalšího vzdělávání

1. Orientace na typ střední školy (volba další vzdělávací dráhy)	Pocit nutnosti u žáků zvolit si střední školu či další vzdělávání (rozhovory s rodiči)
2. Vyhledávání i dalších vzdělávacích možností	Obavy žáků z neúspěchu při přijímacím řízení, nutnost uvažování i o jiném titulu střední školy
3. Podrobné mapování terénu daných možností	Zjišťování dalších informací ze škol i dalších poradenských institucí
4. Vybrání konkrétní školy pro podání přihlášky k přijímacímu řízení	Zhodnocení vlastních možností, prospěchu a zájmu a konečné vybrání dané střední školy
5. Podání přihlášky na danou školu	Intenzivní příprava na přijímací zkoušky i předběžné zjišťování eventuality neúspěchu

6.5 Metodika

Jako hlavní metodu sběru dat jsme zvolili **mnohonásobnou případovou studii s polostrukturovanými rozhovory i otevřené otázky**. Velkou část otázek jsme měli předem připravenou, ovšem během rozhovorů bylo nutné některé otázky přeformulovat, požádat o dodatečné vysvětlení jednotlivých odpovědí i klást dodatečné otázky. Rozhovory se uskutečňovaly v domácím prostředí se souhlasem rodičů, avšak rodiče během rozhovorů, zúčastnění nebyli. Pro doplnění určitých nepřesných odpovědí jsme použili i **on-line rozhovorů**. Rozhovory byly textově zpracovány, což nám umožnilo důkladnou analýzu shromážděného materiálu, pročtení získaných dat, porovnání jednotlivých dat mezi sebou i naleznutí shod či

rozdílů v jednotlivých výpovědích žáků i roztřídění a uspořádání dat do jednotlivých kategorií. Kategorií jsme vytvořili celkem osm, každou kategorií jsme označili a text během pročítání k danému kódu přiřazovali.

Nejdůležitějšími aspekty sledování **obsahových kategorií** byly:

- **proces volby další vzdělávací dráhy** – odpovědi č. 2, 13

Pavel: „...dlouho jsem se nemohl rozhodnout, ale nakonec jsem se rozhodl pro všeobecné gymnázium... blízcí mi určitě pomůžou radou i názorem, ale konečné rozhodnutí je na mě...“ **Zuzka:** „...pro mě to v žádném případě nebylo těžké rozhodování, už dlouho jsem měla jasno, že chci jít na střední zdravotnické, církevní lyceum v Brně...určitě je to zásadní krok pro nás pro všechny, kteří letos vycházíme ze základky, ale ten krok musím udělat především já, ale myslím, že je důležitý názor i mých blízkých“ **Honza:** „...no, jasně, to vím nastopro jistě. Chci zkusit obě pardubická gymnázia-gymnázium Dašická i gymnázium Mozartovo...tak určitě já sám, ale myslím si, že rodiče vždycky v některých případech ovlivňují své dítě podle svých představ...“ **Lucka:** „...nepřemýšlela jsem dlouho, podle toho, co chci v budoucnu dělat, byla má volba jasná – gymnázium Dašická... tak tenhle krok musím udělat především já, ale i moji rodiče...“

- **prožívání procesu volby** – odpovědi č. 3, 7, 8, 9, 12, 15, 16

Pavel: „...nevím, kam můj život povede, kam se v životě vrátím. Pro gympl jsem se rozhodl, abych měl ještě chvíli na rozmyšlenou...zvolit si střední školu pro mě znamená něco jako vkročit do nové éry života, která bude ovlivňovat moje další kroky...ano, rozhodování bylo náročné, opravdu nemám představu, kam dál, nejsem ještě nijak profilovaný...myslím si, že jsem zvolil dobře a určitě budu spokojený. Pokud se na gympl dostanu, doufám, že mě dobře připraví na maturitu a nějakou tu vejšku. Z maturity mám trošku obavy...ne, ani koníček, ani žádný předmět, na gymnázium chci, protože mi jdou a baví všechny předměty zhruba stejně. Někdy víc a jindy vůbec, ale myslím si prostě, že jsem studijní typ...rozhodující slovo mám já, chci jít tam, kde budu mít příležitost k seberealizaci a za co budu mít slušný plat...mám trochu strach, aby bylo na gymplu fajn prostředí, to je myslím i pro učení důležité...“ **Zuzka:** „...zvolila

jsem gympl, protože je to všeobecné vzdělání, můžu se teprve později rozhodnout, co mě baví a co bych pak dál chtěla studovat...je to posun o krok dál, který musím udělat, ať chci nebo ne... rozhodování pro mě bylo dost náročné, protože vím, že na gympl strašně chci, ale bojím se, že se tam nedostanu a proto jsem uvažovala i o obchodce... líbí se mi, že tam jsou samý chytrý studenti a z toho mám i obavy, z toho množství učiva, jestli jsem taky tak chytrá, abych učení zvládla, obavy mám taky z toho, abych se tam dostala...spíš ne, ne určitě neovlivnil, žádný z předmětů nijak zvlášť neprožívám, prostě se to musím většinou vše naučit...konečné slovo bych měla mít já, protože se jedná o moje rozhodnutí, největší vliv na mě však mají rodiče, ale někdy i kamarádi...opravdu strach asi nemám, jen obavy, že bych mohla přijímačky totálně pokazit a na gympl se nedostat, i když to by asi pro mne byla docela katastrofa, o pomoc bych požádala především rodiče a o názor na jinou střední školu asi i kamarády, ale to si zatím nechci vůbec připouštět...“ **Honza:** „...tuhle školu jsem zvolil ze dvou důvodů, za první, že absolventi mají vysokou úspěšnost při přijetí na vysokou školu a za druhé, že má dlouholetou tradici a jméno...základní školu má každý povinnou a není skoro šance si vybrat nějakou extra lepší školu, ale střední škola je již nějaký krok k určité specializaci v nějakém oboru a rozdíly mezi školami jsou výrazné. Takže výběr střední školy pro mě osobně znamenal hodně. Je to takový základní kámen pro další studium a pro výběr kariéry...nemyslím si, že by rozhodování pro mě bylo těžké, já jsem měl jasno a rodiče mě podporovali v mých názorech a rozhodnutích...na této škole se mi líbí všeobecná příprava, profesionální učitelé, možnost pobytů a výletů do zahraničí. Obavy mám z množství učení, které budou jednotliví učitelé požadovat...ani koníček, ani žádný konkrétní předmět mou volbu neovlivnil, myslím si, že jsem typ člověka, který má rád všeobecný přehled, proto jsem chtěl školu s širokým učebním plánem, tedy gymnázium...konečné slovo bych měl mít já a největší vliv na mé rozhodování mám také já sám. Nemyslím si, že by mě něco výrazně ovlivňovalo a vzhledem k tomu, že rodiče mou volbu schvalují, je to o to jednodušší...při samotném výběru školy nemám žádné obavy, ale někdy se rozhoduji, které z obou pardubických gymnázií si mám vybrat. V případě nějaké nutné rady, bych se obrátil na mamku...“ **Lucka:** „...gympl jsem zvolila, protože si nedokážu vybrat

z odborných středních škol. Nejdůležitější pro mě je to, že se nemusím rozhodovat už teď, co chci dělat, protože budu mít všeobecné vzdělání...zvolit si střední školu pro mě znamená hlavně zvolit si dobrou školu, která mě bude bavit nebo která mi otevře cestu k tomu, abych mohla jednou dělat to, co mě bude bavit...rozhodování pro mě těžké nebylo, měla jsem jasno...na vybrané škole se mi líbí, že má prestiž a taky, že už tam mám některé starší kamarády, obavy mám trochu ze spolužáků, jací budou a hlavně z množství učiva...výběr střední školy neovlivnil ani žádný koníček, ani žádný předmět nebo dokonce vyučující, který by mě pro něco nadchnul...konečné slovo by měl mít asi sám student, největší vliv mají asi rodiče...strach mám z toho, že si nejsem jistá, jestli můj výběr střední školy pro mne je opravdu dobrý, mám totiž strach, jestli vůbec se svými vědomostmi na tuhle výběrovou školu můžu jít, jestli na to mám, o pomoc jsem požádala naši paní třídní učitelku, které si vážím a rodiče, taky jsem koukala na stránky internetu

a tam jsou na mnou vybranou školu jen samé dobré recenze...“

- **působení rodičů, rodinného prostředí, komunikace v rodině** – odpovědi č. 11, 14, 27

Pavel: „...ovlivnit mě spíš nemohl nikdo, rodiče mi gympl vřele doporučili, ale skutečný výběr je na mě...blízcí mi určitě pomůžou radou i názorem, ale jak už jsem řekl, konečné rozhodnutí je na mě i když po dohodě s rodiči...rodiče chtějí, abych si udělal gympl a pak šel dál na vejšku, pokud toto dodržím, je jen na mně jaké studium si vyberu dál...určitě má prostředí ve kterém vyrůstám na mě vliv. Rodina mi dala smysl pro pořádek, kulturní rozhled, křesťanský a etický základ...“**Zuzka:** „...možná rodiče nebo kamarádi by mohli můj názor ovlivnit...svoji školu bych si určitě měla vybrat především sama, ale podporu našich potřebuji...určitě, s našima jsem na téma střední školy mluvila už mockrát, naši mě plně podporují...samozřejmě, díky rodině mám uspořádány životní hodnoty a vážím si rodinného života jako takového, myslím tím, že jsou naši spolu, nejsou rozvedení a dokonce se mají pořád rádi, tedy někdy to taky skřípe, ale to je asi normální...“**Honza:** „...ovlivnit by mě prakticky nemohl asi nikdo, ale teoreticky rodiče, kdyby na mě nějak tlačili, ať si vyberu nějakou určitou školu...ano, s rodiči jsem se na toto téma bavil často a naše názory se

shodovaly...prostředí má na mě určitě vliv, věřím, že kdybych vyrůstal v jiné rodině, určitě bych byl úplně jiný..." **Lucka:** „...nejen, že by mohli, ale určitě výběr mé střední školy ovlivnili rodiče, paní učitelka naší ZŠ, ale i někteří kamarádi...no, nejdříve jsem měla názor trochu jiný, ale později, když jsem s rodiči několikrát na téma střední školy mluvila, tak mě svými argumenty přesvědčili...rodina na mě vliv určitě má a to jak pozitivní, tak si myslím někdy, že i negativní, mám své rodiče ráda, ale ani oni nejsou bez chybičky..."

- **vnější vlivy, sociální struktura** (škola, vrstevníci, zájmové aktivity) – odpovědi č. 10,17, 21, 22

Pavel: „...samozřejmě, většina mých spolužáků, bere volbu dalšího studia vážně, myslím si, že si stejně jako já uvědomují dopady případných neúspěchů... ano, na základce je teď téma středních škol a učňáků asi nejdiskutovanější téma mezi námi všemi...na mamce obdivuji smysl pro humor, na tatkově schopnost zařídit mnoho podstatných záležitostí, na starším bráchovi Martinovi pracovitost a například na dědovi čestnost...na dospělých se mi nelíbí pesimismus, přílišná šetrivost, zveličování problémů..." **Zuzka:** „...určitě, teď o ničem jiném než o SŠ ani nemluvíme, to je téma dne, bude fajn až budeme mít přijímačky za sebou...jak jsem teď řekla, to je téma č.1...jsem optimistka-každý má v sobě něco, co na něm mohu obdivovat...spousta věcí se mi na dospělých nelíbí, třeba nevrlost, neustálá přepracovanost, věčný nedostatek času a pocit, že jsou děsně chytří..." **Honza:** „...jak pro které spolužáky, myslím si, že někteří maří svůj čas a šanci něco změnit. Chtějí mít teď volno, a proto si vybírají lehčí školu, ale neuvědomují si, že se jim to promítne do budoucnosti, ostatně někteří ze školy nemají na výběr, protože na nějaký obor s maturitou by je ani nevzali. Ale pro některé je výběr dalšího vzdělávání důležitý...teď, jak se termín přijímacích zkoušek blíží, mluvíme na tohle téma dost často...na dospělých ve svém okolí neobdivuji asi nic, jenom jim závidím svobodu v jejich rozhodování, jelikož jsou plnoletí...nelíbí se mi na dospělých jejich upjatost a pesimismus..." **Lucka:** „...ano, myslím si, že je volba dalšího vzdělávání důležitá i pro mé spolužáky, ale určitě ne pro všechny, mám pocit, že některým je to i jedno...jasně, teď snad nemluvíme častěji o ničem jiném než o střední škole a přijímačkách, dost často máme různé názory a dost často se neshodneme...ne, na dospělých nic neobdivuju...nelíbí se mi, že dospělí kouří,

konkrétně můj tatka, nelíbí se mi, že si většinou neváží toho co mají, že mnoho věcí zlehčují a nebo naopak zveličují a vadí mi i taková ta přehnaná starostlivost, ale možná kdyby to tak nebylo, že by mi zase chyběla, nevím...“

- **získávání informací** – odpovědi č. 4, 5, 6

Pavel: „...základní informace jsme dostali jednak na ZŠ od učitelů, od psychologa PPP, kde jsme byli s mamkou a on potvrdil rozřazovacím testem mou volbu...nejvíce informací mi řekla mamka, která jak tvrdí, mě zná nejlépe, nejlépe ví, co by mě asi bavilo (trochu ironická poznámka) a nejvíce se se mnou o tom bavila...jako hlavní zdroj informací na ZŠ je naše třídní a výchovná poradkyně, která nám ukázala speciální weby a také s námi byla na několika dnech otevřených dveří různých SŠ...“ **Zuzka:** „...ve škole i od rodičů, stále už od osmičky s námi někdo na toto téma mluví...nějaké informace jsem hledala sama na internetu, informovali mě ale i rodiče...na základce nám nejvíce informací sdělovala naše paní třídní...“ **Honza:** „...informace?, asi ve škole od učitelů a různé informace jsem obdržel od absolventů určitých škol a také na úřadu práce, který jsme se školou navštívili...recenze jsem většinou zjišťoval od absolventů a pak jsem si sám hledal informace na internetu na stránkách různých středních škol...na základce nám nejvíc pomohla jedna paní učitelka, která nás má na zeměpis a taky je zástupkyní školy, ta nás hodně informovala...“ **Lucka:** „...informace jsem získala ve škole i na internetu, ale hlavně do mě hučeli naši...na internetu jsem si informace hledala převážně sama...na základce se hlavně snažila paní třídní učitelka...“

- **školní prospěch, činnosti vedoucí k úspěchu** – odpovědi č. 28, 29

Pavel: „...no, hlavně jsem se šprtal, co jinýho mi zbejvalo...obětoval jsem svůj volný čas a kus svýho mládí, ale pokud to vyjde – nebudu toho určitě litovat a po přijímačkách si to vynahradím...“ **Zuzka:** „...hlavně jsem se soustavně učila a chodila i na doučování...určitě veškerý svůj volný čas...“ **Honza:** „...chodil jsem na doučko u nás ve škole i na Dašáku, samozřejmě jsem se šprtal i doma, jestli to stačí, uvidíme... obětoval jsem svůj veškerý volný čas, ale to neberu jako obět, spíš jako devizu do své budoucnosti...“ **Lucka:** „...no, já jsem dělala, co jsem mohla, víc jsem už snad ani dělat nemohla, tím myslím učení, učení a zase

učení...mám pocit, že jsem obětovala všechno, jen abych měla čas na učení, hlavně tréninky a díky tomu jsem teď trochu i přibrala...“

- **hlediska zkoumaných jedinců v souvislosti s vlastní vizí budoucnosti** - odpovědi č. 1, 18, 19, 20, 23, 24

Pavel: „...jo, asi jo, chtěl bych jít na medicínu. Konkrétně bych chtěl být zubař, ty jsou za vodou, myslím, tím, že si dost vydělávají...no, teď je to strašný pocit, zodpovědnost, fakt nevím co bych dělal, kdyby mě nevezali, ani na to nechci pomyslet, nevím kam bych se jinak hlásil, ale určitě bych to řešil s našima...no samozřejmě, že plánuju rodinu a nějaký ty hady, myslím tím děti...jistě, zásadní je pro mě jako jednou budoucího živitele rodiny hlavně dobrý povolání a dostatečně vysoký plat, proto chci dál studovat. Vejška je vstupní branou k povolání, kde si vydělám a bude mě i naplňovat...nejhoší by byla nemoc a smrt někoho blízkého nebo moje...a nejlepší? Asi vyhrát ve sportce a hodně vyhrát...“ **Zuzka:** „...konkrétní plány úplně nemám, ale určitou představu ano. Chtěla bych se věnovat výživovému poradenství, pomáhat lidem zhubnout a zajímat se o zdravou stravu...kdyby mě nepřijali, tak nevím, poradila bych se s rodiči...rodinu i manželství sice plánuji, ale až za dlouho, na to mám ještě čas...představy o budoucnosti mám, na tom jaké budu mít povolání mi záleží opravdu hodně...co by se mi nejhoršího mohlo v životě přihodit? Ne, o tom jsem nepřemýšlela a ani nechci...a co nejlepšího? Tak jasně, aby mě přijali na školu a pak, abychom dobře letošní volejbalovou sezonu zakončili a zůstali v lize...“ **Honza:** „...do budoucna nemám konkrétní plány, ale chtěl bych podnikat a pracovat ve finančním sektoru, v politice nebo být právníkem. Určitě nechci dělat nějaké manuální práce...uvědomuji si riziko nepřijetí na gympl a pokud se to stane budu to řešit se svou rodinou...rodinu plánuji, ale to je ještě daleká budoucnost, myslím fakt hodně daleká, prioritou je teď pro mě vzdělávání...určitě, moje budoucí povolání by měl být můj sen i koníček...Nejhorší by pro mě byl nějaký vážný úraz nebo brzká smrt mých rodičů, jelikož především v mamce mám velkou oporu...toho nejlepšího by se mi mohlo přihodit hodně...“ **Lucka:** „...chtěla bych určitě studovat medicínu a potom pracovat jako patolog, nebo jít dál na pedág a být učitelkou, ale vše se může během studia ještě změnit...pokud se na střední školu nedostanu, řešila bych to s rodiči i s paní učitelkou, která nám posílala

zápisy na střední školy, já, ale doufám, že se dostanu, ta druhá představa je hrozná...jo, jo, plánuju manželka i dětičky, ale až jednou...ano, díky vybrané střední škole bych své sny i plány chtěla realizovat, chtěla bych mít povolání, které mě bude bavit a které mi neztíží život...to nejhorší co by se mi jednou mohlo přihodit se stane, ale pak už o tom nebudu vědět a bude mi to asi i jedno, jinak bych určitě těžko nesla ztrátu své rodiny...to nejlepší by bylo, kdybych v životě uspěla sama před sebou, o ničem jiném jsem nepřemýšlela...“

- **vztah k sobě samé/mu** - odpovědi č. 25, 26

Pavel: „...nevím, co bych chtěl na sobě změnit, mohl bych trochu zhubnout, abych se víc líbil holkám, jsem trošku líný, mohl bych být víc aktivní, jo a málo čtu – říká mamka...jsem kamarádský, veselý a snad i trochu vtipný, mám tedy smysl pro humor a jsem chytrý – myslím...“ **Zuzka:** „...vysloveně změnit bych asi nechtěla nic, mám kluka, kterému se líbím jaká jsem, ale už dlouho nosím dlouhé vlasy, tak možná zkrátit – ne, to asi taky ne, to by se přítelovi nelíbilo, tak nevím, ráda bych byla vyšší už kvůli volejbalu, ale to se mi asi už nepodaří a v podpatcích se hrát nedá...považuji si na sobě, že jsem asi taková do party, kolegiální, pak asi nejsem úplně hloupá a tak celkově se mám docela ráda...“ **Honza:** „...na mně se mi nelíbí moje náladovost a nerozhodnost...považuji si na sobě vytrvalost, pracovitost, cílevědomost a optimismus...“ **Lucka:** „...změnit bych chtěla mou chuť k jídlu a lenost...docela si na sobě považuju své puntičkářství, vyhovuje mi to...“

Metoda případové studie nám vytvořila základ pro otevřené kódování a analýzu jednotlivých případů. Správnost i spolehlivost získaných dat jsme zajistili **přesným přepisem nahraných rozhovorů i kompaktností během kódování**. Pro předem připravený polostrukturovaný rozhovor byl stanoven výzkumný cíl, podle kterého byly směřovány otázky v rozhovoru. Sběr dat proběhl v časovém úseku od září 2014 do února 2015.

6.6 Analýza

V Bakalářské práci byla použita **kazuistika** jako analýza dat **mnohonásobných případových studií**. Způsob kvalitativního analyzování probíhá v delším časovém intervalu a má tudíž **longitudinální** charakter. Veškeré podklady

z **polostrukurovaných rozhovorů** s každým žákem zvlášť, byly nejdříve *textově zpracovány*, dále došlo na členění textu na jednotlivé *segmenty*, které byly prozkoumány, roztríděny a *kódovány* a uspořádány do jednotlivých *kategorií*. **Obsahová analýza** případů spočívala v pečlivém prostudování, porovnávání, hledání podobností i rozdílů jednotlivých případů ve smyslu „*o co v daném textu jde, co znamená?*“. Při použití **otevřeného kódování** jsme postupovali řádek za řádkem pro lepší pochopení souvislostí a hlavních myšlenek informanta, kde jsme si již dělali vlastní **analytické poznámky** pro lepší orientaci v textu. V zachycených rozhovorech jsme hledali opakující se témata a vzorce jednotlivých osob v souvislostech na jednání a chování daných osob. Nutné bylo nejdříve pracovat s jednotlivými případy a ty pak později mezi sebou porovnávat a hodnotit. Při úvaze o jednotlivých kategoriích nám pomáhalo kladení si **analytických otázek** ve smyslu: *Kdo? Kdy? Kde? Jak? Kolik? Proč?* Nutné bylo nejdříve pracovat pouze s krátkými úseky textu a hlubší pozornost jsme věnovali druhům slov, jako jsou slova: *nikdy, vždycky, každý ví a zná...*což, je tzv. **technika mávání červeným praporkem**. Kódy jsme zaznamenávali přímo do dokumentů. Po označení textu pomocí kódu bylo nutné vytvořit nejen jednotlivé kategorie, ale i jednotlivé vztahy mezi kategoriemi. Za nutné jsme pokládali „vytáhnout“ ze života zkoumaných osob přelomové momenty a hlavní fáze jejich života, které vedly k rozhodnutí zvolit danou školu jako výchozí pozici pro volbu svého budoucího povolání. „*Úlohou výzkumníka je zdůraznit důležitá zjištění. Hlavním výstupem z výzkumu nejsou údaje, ale interpretace.*“ (Gavora, 2000) V průběhu sledování jsme zaznamenali vývoj v profesním směřování u žáků k životním plánům a uvažování o budoucnosti, ale budoucnost byla spíše vnímána jako blízká budoucnost, která je stále spjata s přítomností. Důležitým aspektem blízké budoucnosti bylo nejprve podání přihlášky na vybranou střední školu, obavy z přijímacího řízení dané školy a vzdálenější profesní budoucnost byla spíše nekonkrétní. Během rozhovorů žáci reagovali na kladené otázky týkající se profesního vzdělávání bezprostředně, avšak subjektivní pocity každého žáka se lišily.

Tabulka č. 3: Faktory ovlivňující výběr střední školy

Faktory	Tereza	Pavel	Zuzka	Honza	Lucka
Úroveň vzdělání	+	0	+	+	0
Náročnost školy	+	0	+	+	0
Vlastní angažovanost	+	+	0	+	0
Potřeby trhu práce	0	0	+	0	+
Podmínky přijímacího řízení	-	0	0	-	-
Prospěch	+	+	+	+	+
Zájmy, záliby	-	-	+	-	+
Dopravní dostupnost	+	-	-	+	+
Internát	-	-	+	-	+
Názor kamarádů	-	-	-	-	-
Placení školného	-	+	-	-	-
Prestiž školy	+	0	0	+	0
Vzhled školy	0	0	0	0	0
Možnost pomoci rodičů	+	0	0	+	0
Povolání rodičů-rodinná tradice	-	-	-	+	-

Legenda: pozitivní postoj +, neutrální postoj 0, negativní postoj -.

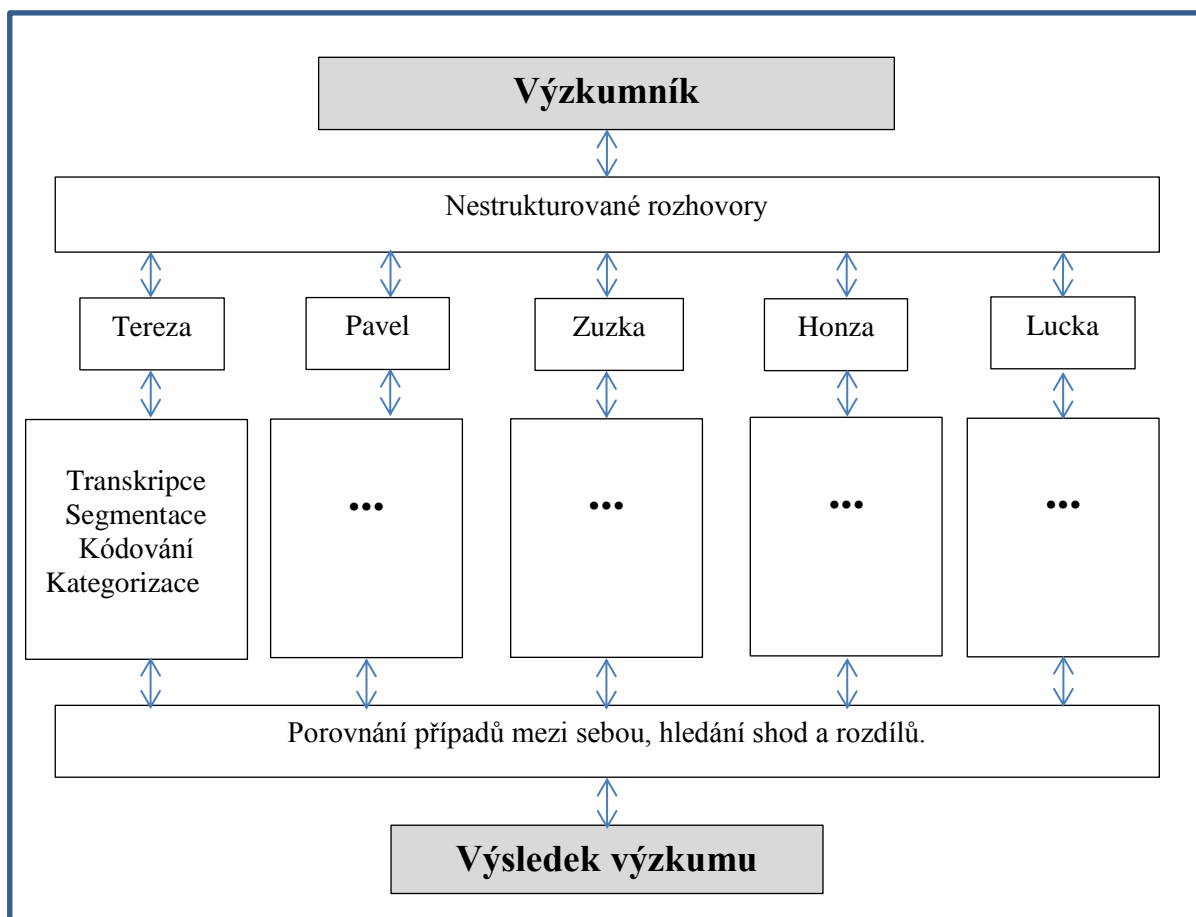
Přehled tabulky č. 3 nám ukazuje, že faktory, které nejvíce ovlivňují žáky při výběru další vzdělávací dráhy, jsou podle našich informantů především jejich prospěch, tudíž nutnost vlastní angažovanosti k dosažení dobrých školních výsledků. Dalším plusovým faktorem pro výběr střední školy je i náročnost školy na své studenty a tudíž velké předpoklady pro zvládnutí následného a plánovaného vysokoškolského studia a důležitým faktorem je pro žáky i prestiž dané školy. Dopravní dostupnost školy je dalším příznivým aspektem.

Tabulka č. 4: Využití informačních zdrojů

Informační zdroje	Tereza	Pavel	Zuzka	Honza	Lucka
Noviny, časopisy	-	-	-	-	-
Dny otevřených dveří	+	+	+	+	+
Informace ZŠ	-	+	-	-	+
Internet	+	+	+	+	+
Výchovný poradce	-	+	-	-	-
Třídní učitel	+	-	+	-	-
Kariérové poradenství	-	-	-	-	-
Nábor SŠ	+	-	+	+	+
Tištěné publikace SŠ	+	+	+	+	+
Vrstevníci, kamarádi, spolužáci	-	-	-	-	-
Sourozenci	-	+	-	-	-
Jiní příbuzní	-	-	-	-	-
Vedoucí zájmových kroužků	-	-	-	-	-
Rodiče	+	+	+	+	-

Legenda: využití zdroje +, nevyužití zdroje -.

Z tabulky č. 4 vyplývá, že hlavním informačním zdrojem žáků je internet, kde žáci hledají prvotní, ale později i podrobné informace všeobecné, ale i konkrétní dané školy. Dalším důležitým zdrojem informací, které jsou žákům poskytovány, jsou „Dny otevřených dveří“ pořádané samotnými školami. Rodiče, kteří vystupují jako poradci pro budoucí profesi a další vzdělávací dráhu svých dětí, jsou nedílnou součástí a společně se svými dětmi nacházejí informace i v tištěných publikacích daných středních škol.

Obrázek č. 4: Obsahová analýza případových studií

7. Závěr

Mnohonásobná případová studie je nejrozšířenějším typem kvalitativního výzkumu, který se zaměřuje na procesy, události i osoby. Jedná se o rozbor a popis několika případů prostřednictvím sběru dat. Výzkumné otázky **jak**, **jaký** a **proč** se pojí právě k případovým studiím. Otázka proč žák učinil právě toto rozhodnutí a zvolil právě tuto danou profesi i tuto další vzdělávací dráhu i otázka, jak bylo toto rozhodnutí realizováno, jsou základními výzkumnými otázkami k naší případové studii. Limity kvalitativního výzkumu nám ukazují, že výsledky i závěry nemůžeme zobecňovat, ale jsou platné pro dané zkoumané osoby. Výsledky sice mohou představovat především subjektivní dojmy a pocity výzkumníka, ale *princip zobecnitelnosti se*

však v pedagogice nedaří mnohdy naplnovat ani u kvantitativního výzkumu. (Gavora, 2006) Teoretická část Bakalářské práce obsahuje vymezení základních pojmů, zabývá se obdobím dospívání v souvislosti s další vzdělávací dráhou i světem dospělých a osobním životním uplatněním. V praktické části popisujeme metody výzkumného šetření i zkoumaný vzorek a objasňujeme výzkumný problém i předpoklad výzkumu. Cílem Bakalářské práce bylo **zjistit, zda rodina a její vliv na mládež je hlavním kritériem v procesu volby budoucího povolání mládeže**. Předpoklad, že **názor rodičů ovlivňuje volbu budoucího povolání mládeže** se nám potvrdil, a tudíž byla i zodpovězena výzkumná otázka. Na závěr můžeme tedy podotknout, že stanovené cíle, které jsme si vymezili, se nám podařilo splnit s ohledem na vzorek, který se týká vybrané skupiny žáků.

8. Shrnutí

Bakalářská práce na téma „**Rodina a její vliv na výběr budoucího povolání mládeže**“ poukazuje na skutečnost, že člověk nemůže vykonávat jakékoli povolání bez odpovídajících předpokladů k dané činnosti. Nutné je proto poznání sebe sama, svých osobnostních vlastností, schopností, dovedností, názorů i zájmů. Bakalářská práce, jejíž cílem bylo objasnit a popsat základní pojmy i další možné faktory kromě rodiny samotné, které výběr budoucího vzdělávání a následného povolání mládeže ovlivňují, vychází ze skutečnosti, že se jedná o velmi závažné rozhodnutí s řadou složitých okamžiků. Během našeho výzkumného šetření, které probíhalo s pěti vybranými žáky deváté třídy základní školy, jsme se snažili porozumět tomu, jak proces volby další vzdělávací dráhy žáci prožívají, jak na ně působí rodiče, rodinné i sociální prostředí ve kterém se nacházejí, jakým způsobem získávají informace o dalších možnostech vzdělávání, jak vidí sami sebe i blízké ve svém okolí a zda přemýšlejí o své budoucnosti v kontextu volby svého budoucího povolání. Dospěli jsme k názoru, že rozhodování o budoucí volbě povolání musí probíhat v dlouhodobějším časovém období. Nejedná se pouze o konečný a klíčový akt volby, ale o postupně se vyvíjející dílčí rozhodování. **Před pubertou** žáci ignorují trh práce, životní realitu, čas i své schopnosti či dovednosti. Fantazie žáků i jejich přání vede k víře, že mohou vykonávat jakékoli povolání. **V pubertě** žáci opouštějí svět fantazie a představy budoucího povolání nabývají na konkrétnosti. Nejprve žáci ještě stále

upřednostňují své zájmy a záliby. Později osobní přání ustupují do pozadí a žáci berou v úvahu svůj školní prospěch, kariérní požadavky i realitu trhu práce. Výzkumy dokazují, že žáci v pubescentním období ještě nejsou natolik zralí, aby mohli správně posoudit vhodnost svého budoucího povolání. Nerozhodují se samostatně, ale na základě rady a podpory svého sociálního okolí a rodiny. Vyšší stupeň zralosti ve spojitosti s profesní orientací se ukazuje až v období adolescence. Volbu další vzdělávací dráhy mládeže chápeme jako dlouhodobější proces rozhodování, kde důležitou roli hraje interakce jedince s okolním prostředím za výrazné podpory sociálního okolí k dosažení profesních cílů i požadavků. Psychologové se shodují na názoru, že pubescentní mládež mnohdy není připravena na zodpovědné posouzení své další vzdělávací dráhy. Jako důvod uvádějí nedostačující informovanost mládeže týkající se reálných požadavků světa práce, nízký stupeň sebepoznání i nedostatečnou znalost vzdělávacího systému. Tuto skutečnost naše výzkumné šetření neprokázalo. Vzorek výzkumného šetření naopak prokázal poměrně vysokou kariérovou zralost žáků. Podotýkáme však, že výsledek šetření je ovlivněn výběrem informantů. Kariérová výchova u žáků základních škol je tedy z důvodů výše jmenovaných nezbytná, neboť volba budoucího povolání patří mezi klíčové problémy v období dospívání. Z výzkumného šetření dále vyplývá, že všech pět informantů volilo gymnázium, především proto, že mají sice již určité představy o své budoucnosti, ale zároveň hovoří o tom, že se v průběhu studia na gymnáziu může vše změnit a všeobecné znalosti z gymnázia jim otevírají více možností pozdější volby, takže jejich názory týkající se budoucnosti nejsou definitivní. Informanti hovoří i o skutečnosti, že gymnázium je sice škola náročná na množství učiva, z čehož mají obavy, ale zároveň volili gymnázium z důvodu dalšího studia na VŠ a výchozí pozice pro další studium je z gymnázia optimální. Účastníci výzkumného šetření vykazují sice značnou dávku sebedůvěry a podotýkají, že rozhodovat o své další vzdělávací dráze chtějí především sami, avšak vliv rodičů, rodinného prostředí i rodičovské podpory je z výzkumného šetření jasně patrný. Vzhledem k tomu, že žáci žijí v úplných funkčních rodinách, je zjevná úcta vůči rodičům, je brán velký zřetel na názor rodičů, ale vidět je i respekt rodičů vůči svým dětem. Závěrem bychom chtěli podotknout, že výsledky šetření jsou dány výběrem informantů a nelze je tudíž generalizovat. Pokud by se

jednalo o zcela jinou skupinu žáků, došli bychom pravděpodobně k názoru zcela odlišnému. Během výzkumného šetření došlo ke změně způsobu přijímacího řízení na střední školy. V roce 2014 si žáci podávali přihlášky na dvě vybrané střední školy, mohli projít dvojím přijímacím řízením a přijímací zkoušky se konaly z českého jazyka, matematiky a OSP (obecné studijní předpoklady). V roce 2015 si žáci podávali přihlášku sice opět na dvě rozdílné školy, ale procházeli jen jedním přijímacím řízením a přijímací zkoušky se konaly pouze z českého jazyka a matematiky. Domníváme se tedy, že důležitým aktem pro další výzkumné šetření by mohlo být výzkumné šetření týkající se **zavedení nového typu přijímacího řízení na středních školách a jeho působení na žáky**. Předpokládáme, že možnost absolvování přijímacího řízení na dvou školách vede k rozvážnějším a klidnějším průběhu celého procesu i snížení stresových faktorů při prokazování znalostí i vědomostí žáků během přijímacího řízení. Problematika volby další vzdělávací dráhy mládeže je otázka, která není zcela prozkoumána a tudíž pro snadnější porozumění celé problematice, otevírá polemiku na toto téma mnohým pedagogům se svými žáky i rodičům se svými dětmi, což pokládáme za velmi přínosné jako aplikaci do praxe.

9. Seznam použité literatury

- ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN 80-7239-060-0
- ČÁP, J. a MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
- DOUBEK, D. a LEVÍNSKÁ, M. Profi-volba v růžové třídě. In: Pražská skupina školní etnografie. *Profi-volba z deváté třídy*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-216-4.
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6
- HLAĎO, P. *Volba další vzdělávací dráhy žáků základních škol v kontextu rodiny: disertační práce*. Brno: Masarykova universita, 2009.
- HŘEBÍČEK, L. Profesně pracovní způsobilost člověka a její edukativní utváření. In: STŘELEČEK, S. et al. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-61-3.
- JANIŠ, K. *Učební text k problematice rodinné a sexuální výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. ISBN 978-80-7041-898-7.
- JANIŠ, K. ml. a HÁBL, J. *Přehled dějin pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-044-3.
- JANIŠ, K. a KRAUS, B. a VACEK, P. *Kapitoly ze základů pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. ISBN 978-80-7435-223-2.
- JANIŠ, K. a LOUDOVÁ, I. *Vybraná témata z teorie výchovy: studijní opora*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. ISBN 978-80-7435-222-5.
- JANIŠ, K. a LOUDOVÁ, I. a JANIŠ, K. ml. *Frekventované pojmy z oblasti teorie výchovy (slovník)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-124-2.

- JUKLOVÁ, K. a SKORUNKOVÁ, R. *Základy psychopatologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7041-815-4.
- MOŠNA, F. *Praktické činnosti pro 6.-9. Ročník základních škol: Svět práce*. Praha: Fortuna, 1997. ISBN 80-716-8470-8.
- MÜNICH, D. a MYSLIVEČEK, J. Přejít žáků na střední školy: diskrepance mezi nabídkou a poptávkou a jejich důsledky. In: MATĚJŮ, P. a STRAKOVÁ, J. et al. *Nerovné šance na vzdělání: vzdělanostní nerovnosti v České republice*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1400-4.
- PIAGET, J. a INHELDEROVÁ, B. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-407-9.
- PRŮCHA, J. a WALTEROVÁ, E. a MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- REJZEK, J. *Český etymologický slovník*. Praha: Leda, 2001. ISBN 80-85927-85-3.
- ŘÍČAN, P. *Cesta životem: vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-124-7.
- STRÁDAL, J. a NOUZOVÁ, Z. *Příprava žáků na profesní orientaci: metodická příručka pro učitele základních škol*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-858-5020-6.
- STŘELEČEK, S. *Rodina jako výchovný činitel. Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-3687-7.
- TAXOVÁ, J. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 14-426-87.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum Universita Karlova, 2005. ISBN 80-546-09-56-8.
- WALTEROVÁ, E. a GREGER, D. a kol. *Přejít žáků ze základní na střední školu. Pohledy z výzkumů*. Brno: Paido, 2009. ISBN 978-80-7315-179-9

HLAĎO, P. *Svět práce a volba povolání: studijní text pro učitele.* /online/, /cit. 2014-12-11/ Dostupné z:

http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf

MŠMT. 19485/2001-22. *Metodický pokyn k zařazení vzdělávací oblasti Výchova k volbě povolání do vzdělávacích programů pro základní vzdělávání. čj: 19485/2001-22.*, /online/, /cit. 2015-03-05/

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/metodicky-pokyn-k-zarazeni-vzdelavaci-oblasti-vychova-k-volbe-povolani-do-vzdelavacich-programu-pro-zakladni-vzdelavani-cj-19458-2001-22?highlightWords=volba+budouc%C3%ADho+povol%C3%A1n%C3%AD>

WATTS, PhDr. Tony. *Reshaping Career Development for the 21st century* [online].

[UK](#): University of Derby, 8. 12. 1998, [cit. 2010-11-12]. Dostupné online z:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kari%C3%A9ra>

HLAĎO, P. *Vliv sociálního okolí na kariérové rozhodování žáků při přechodu do vyššího sekundárního vzdělávání.* /online/ Pedagogická orientace, 2010, roč. 20, č. 3, s. 66–81. Institut celoživotního vzdělávání, Mendelova univerzita v Brně. /cit. 2014-10-12/ Dostupné z:

<http://www.vychova-vzdelavani.cz/download/pedor.pdf>

WIKIPEDIE, otevřená encyklopedie. *Úřad práce.* /online/, /cit. 2015-03-26/

Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9A%C5%99ad_pr%C3%A1ce

10. Přílohy

Příloha - Ukázka polostrukturovaného rozhovoru s jedním z vybraných žáků

1. Máš již určitou představu o svém budoucím povolání? Nějaké konkrétní profesionální plány?

*No, spíš mám, ale jako hodně by se mi líbilo být třeba učitelka a učit děti, nebo být doktorka, ale uvědomuju si, že medicína je moc těžká vysoká škola. Líbí se mi také zdravý životní styl, tak něco jako výživová poradkyně, na to mě přivedla i má kamarádka. **A co zvířátka, nelíbilo by se Ti být veterinářkou? Veterina je také medicína.** No, zvířata mám sice ráda, ale ne všechna, takže to ne, spíš lidská lékařka by mě lákala. **Takže, v každém případě by jsi chtěla jít dál studovat na vysokou školu. Nepřemýšlíš o tom, že by jsi po maturitě šla rovnou pracovat?** Ne, protože gymnázium je podle mého názoru všeobecná škola a příprava na vysokou školu, ale jinak to není ukončené studium. Ani zatím nevím, co bych mohla po gymplu dělat.*

2. Víš již, kterou střední školu si napíšeš do přihlášky?

*No, samozřejmě, tak žádnou odbornou, protože právě ještě konkrétně nevím, co bych chtěla dělat, takže nějakou všeobecnou, proto zvolím gymnázium. **Gymnázium tady v Pardubicích? Tady jsou gymnázia dvě...ne, tři ještě sportovní...uvažuješ tedy i o sportovním gymnáziu?** Ne, to určitě ne, nejsem žádná nadšená sportovkyně, spíš taková rekreační. Ráda bych na gymnázium Dašická. **A proč právě gymnázium Dašická?** No, protože je to vyhlášená škola asi tady v Pardubicích nejlepší a taky z domova ji mám nejbliž. **Aha, takže dostupnost školy je pro Tebe také důležitá.** Určitě, neměla bych to daleko, nemusela bych přestupovat a při dobrém počasí se dá jezdit i na kole.*

3. Proč, z jakého důvodu jsi zvolil/a právě tuto školu? Co je pro tebe nejdůležitější?

*No, proč jsem si gymnázium Dašická zvolila jsem vlastně už říkala, z důvodu, že si myslím, že je ta škola nejlepší a má dobrou tradici a hlavně absolventi této školy mají skoro devadesáti procentní úspěšnost dostat se na vysokou školu. **Takže ta příprava na vejšku je asi hodně kvalitní.** Dostupnost školy je taky fajn, ale není to prvořadé kritérium.*

4. **Kde jsi našel/a prvotní a základní informace o výběru tvé další vzdělávací dráhy?** *No, tak určitě od kamarádů, kteří už na střední školu choděj i to jakoby co za školy zvažovali oni a proč se oni rozhodli na Dašák jít. No, a potom jsme dostávali taky ve škole informace, protože nás chodily do školy informovat prváci z různých středních škol a přesvědčovali nás proč si vybrat vlastně tu jejich školu, no a potom jsme ještě ve škole dostávali časopisy a letáčky se seznamem škol podle různých krajů, abychom si mohli vybrat a pak samozřejmě jsem informace získávala z internetu. Jo, a pak je ještě takovej trh škol... **myslíš asi burzu škol a ta probíhala jak ? Můžeš mi to trochu popsat?** No, tak tam byly různé stánky a v nich různí zástupci z těch středních škol a každý tu svou školu prezentoval. **Jak prezentoval, jakým způsobem?** No, tak jako nás přesvědčovali a lákali, že ta jejich škola je nejlepší a je fakt, že některé školy bylo vidět, že to mají víc nutné než jiné. Já jsem v té době, ale už byla vlastně rozhodnutá a tak to pro mě bylo pouze takové orientační.*
5. **Hledal/a jsi tyto informace sama nebo ti někdo pomáhal? Pokud ano, tak kdo?**
*Tak hlavně hodně sama, že jsem koukala na stránky a četla jsem o těch školách, hodnocení těch škol a jako i různé aktivity, které tam probíhají a pak hodně s našima jsme hledali různé varianty, že kdybych se tam nedostala, tak abych pak z toho nebyla zklamaná a...**zaskočená**...no, a hledali jsme prostě nějaký i náhradní možnosti kam jít dál na školu, kdyby ten Dašák nevyšel.*
6. **Kdo fungoval na vaší základní škole jako hlavní zdroj informací týkající se výběru střední školy?** *Tak snad jen naše paní třídní učitelka, ta se nás stále průběžně ptala, jednak kam si budeme dávat přihlášku a pak taky později jestli si to někdo nějak jinak nerozmyslel, jestli se něco nezměnilo a když šlo o Dašák, tak jen říkala, že nám drží pěsti, že se máme pořádně učit, že to je těžká škola, ale jinak ostatní učitelky se ani moc neptaly. **Nikdo jiný ze školy Vás na toto téma již neoslovoval?** Školní psycholog, ten nám to nabízel, ale my jsme tam nešli.. **aha, takže školní psycholog nebyl sám aktivní v podávání informací, ale věděli jste, že v případě potřeby se na něho můžete obrátit?** No, přesně, on nám to nabídnul, že by jsme mohli*

přijít na konzultaci, ale tam šlo jen opravdu málo lidí, kteří fakt nevěděli kam jít...takže Ty sama jsi u něho nebyla? Ne.

7. Co to pro tebe vlastně znamená – zvolit si střední školu?

Takže, já už jsem si jednou střední školu volila v Rakousku, když jsme tam žili s našima a bráchou, to jsem chodila na víceleté gymnázium...aha a proč jsi tam skončila? Protože jsme se přestěhovali do Čech... a to jsi v Čechách nechtěla nastoupit znovu na víceleté gymnázium jako v Rakousku? Chtěla, ale oni by mě tenkrát asi nevzali, musela bych se všechno nějak doučit a hlavně čeština byla trochu problém, tedy hlavně gramatika. No a tak jsem vlastně pak směřovala stejným směrem zase jsem chtěla volit nějaké gymnázium. A abychom se vrátili k původní otázce, co to pro Tebe tedy znamená – zvolit si teď střední školu? Určitě jsem se těšila na nové lidi na nové přátele...ty by jsi, ale jistě měla i na jiné škole, co pro Tebe znamená zvolit si právě tuto školu? No, tak určitě je to krok do něčeho nového a neznámého a právě proto, že ještě nejsem rozhodnutá pro svoji budoucí kariéru, tak si myslím, že je nejlepší všeobecné vzdělání a během studia se můžu teprve rozhodnout, co bych vlastně chtěla jednou doopravdy dělat.

8. Bylo pro tebe rozhodování o tvém budoucím povolání a vzdělávání náročné? Pokud ano, tak proč?

Spíš si myslím, že to bylo lehčí, protože já už jsem se od svého příchodu z Rakouska do Čech připravovala, že bych chtěla zkusit se na gymnázium dostat...jak, nebo jakým způsobem jsi se připravovala? Tak hlavně jsem celé tři roky chodila na doučování z češtiny, ostatní předměty jsem zase až tak dohánět nemusela a snažila jsem se chodit každý rok na olympiádu z angličtiny i němčiny a dobře se umístit, abych si nastrádala body, které se kromě přijímacích zkoušek i vysvědčení započítávaly a samozřejmě jsem honila dobré známky na vysvědčení, hlavně pak v osmičce pololetní i závěrečné a v devítce pololetí, to všechno se započítává do konečného hodnocení žáka. Takže moje rozhodnutí myslím, žádné zbrklé nebylo, akorát si myslím, že mi tedy ta příprava dává dost zabrat a snad se vyplatí.

9. Co se ti na tebou vybrané střední škole líbí a z čeho máš obavy?

Líbí se mi, že je ta škola taková vyhlášená, že každý ví, když řeknu, že chodím na tuto školu, že to dělá dobrou dojem a i já bych z toho určitě měla dobrou pocit se na tuto školu dostat. Navíc od kamarádů vím, že je to taková aktivní škola, hodně se jezdí na výlety, exkurze, do zahraničí, na konci roku se prej jezdí se třídou vždy na tři dny někam na výlet s učiteli a je to takové hezké zakončení toho roku...aha, dobře, takže to jsou ta pozitiva této školy a ta negativa, ze kterých máš obavy? Můžeš nějaká jmenovat? No, právě to taky vyplývá z toho, že je ta škola taková vyhlášená a tudíž i dost náročná a hodně se tam budu muset učit. Nevím, právě jestli to tam budu zvládat, sice se teďka dost učím, ale to je pořád základka a ten gympl je prý hrozná změna na tu střední, takže doufám, že tedy nějak hrozně se známka neklesnu.

10. Myslíš si, že je volba dalšího vzdělávání důležitá i pro tvé spolužáky?

*Určitě, jak pro koho, protože třeba kamarádi s kterými kamarádím já, tak pro ty je to stejně důležitý, dělaj si taky nároky sami na sebe a chtějí to taky někam dotáhnout a tak si podle toho taky vybíraj střední školu, no ale jsou ve třídě i spolužáci, pro který to takhle důležitý není, mají různé jiné priority nebo zájmy...jaké třeba? No, tak oni třeba se nechtěj moc učit, že radši choděj na různé oslavy, párty a tak a potom jim ani nezbejvá čas na učení a ono jim to ale ani nevadí, no a spíš jako se zabývají něčím jiným. **A jak tedy tyto žáci podle tvého názoru uvažují, kam se hlásí na školu? Většinou jdou na školy, kde se přijímačky nedělají, nebo na nějaký umělecký školy, jako je tady v Pardubicích třeba grafárna a nebo i na nějaký učební obory. A tyto žáci, se hlásí na tyto školy, protože mají zájem na tuto školu jít, nebo jen proto, že někam jít prostě musí? No, chvilčkama, když o té škole mluví to vypadá, že o ni mají zájem, ale spíš to je tak, že jenom někam jít musí. Mohla by jsi tak nějak vyjádřit zhruba kolik dětí z vaší třídy jde na vybranou školu z opravdového zájmu a kolika dětem je to podle tvého názoru jedno? Tak asi pro dvě třetiny je to důležité a tak asi jedna třetina, která je taková extravagantní a trochu mimo, ty to moc nezajímá. Jsou to spíš žáci s horším prospěchem, učí se hůř? To rozhodně. Takže žáci, co se učí***

dobře, do téhle skupiny nepatří? *Ne, to jsou právě ti, žáci, kteří se na dobrou školu dostat chtějí.*

11. Mohl by výběr tvé budoucí střední školy ovlivnit někdo jiný? Pokud ano, tak kdo?

*Já myslím, že mám poměrně jasnou vizi, co chci a tak si myslím, že ne, to by se fakt muselo něco zásadního stát, že by mi to třeba rodiče z nějakýho důvodu třeba zakázali, nebo tak, ale je fakt, že jsem chtěla jít původně do Hradce na Tylovo gymnázium a to nakonec, protože bych musela dojíždět a tak a tak jsem si to vlastně rychle rozmyslela, když mi naši řekli vlastně takový ty pro mě nevyhovující věci...**podmínky...no, podmínky, ale tohle gymnázium Dašická by mi asi vyvrátit nemohli, ale asi ani nechtěli. Vidíš to jako výhodu, že rodiče mají stejný názor jako Ty? Mají oba dva rodiče stejný názor jako Ty? Oba dva rodiče chtějí, aby jsi šla na gymnázium?** No, mamka jo, mamka by chtěla, nebo mamka spíš chce také to, co chci já, abych byla především já spokojená, takže, když chci na Dašák jít, tak mi v tom nebrání a taťka mi v tom taky nebrání, ale radši by byl, kdybych šla na obchodku, protože si myslí, že z toho už bych mohla být zaměstnaná a vlastně hotová, ale z gymnázia prostě ne, to musím jít určitě studovat dál než bych mohla jít do práce. Není to pro taťku, ale zase tak silný motiv, aby mi to rozmlouval. On ví co chci a respektuje to a taky mě podporuje.*

12. Ovlivnil výběr tvé budoucí střední školy nějaký oblíbený předmět nebo koníček?

*To spíš ne, jenom na gymnáziu se musím učit všechno, takže jsem zatím nějak nepřemýšlela o tom, co by mě bavilo víc a co míň. Je jasné, že některé předměty mě víc baví a taky mi víc jdou, ale není to tak, že by mě nějak zásadně ovlivnily ve výběru střední školy. **A které předměty tě baví?** Nevím, to je asi možná ovlivněné také tím, co zrovna probíráme. Když probíráme třeba elektrický proud ve fyzice, tak to mě docela baví, protože jsem věděla, že taťka o tom mluvil a tak mě to docela zajímalo, nebo v matice, když jsme probírali procenta, tak to mě taky docela zajímalo, takže to je holt podle toho, ale nemám vysloveně nějakou látku, která by mě úplně nebavila. **Narážím, tak trochu na to, že jsi říkala, že chceš být paní doktorka, tak jestli tě***

třeba biologie zajímá víc než jiné předměty? *No, nevím, biologii zatím nemáme, tak to nedokážu posoudit. Paní doktorka se mi líbí jako povolání, ne zatím proto, co všechno se v biologii budu učit.*

13. Vybírání střední školy je dost zásadní krok, kdo by ho podle tvého názoru měl činit. Pouze ty nebo třeba tvoji blízcí?

No, já si myslím, že když je teď na základce povinná devítiletá školní docházka, tak si myslím, že jsme už dost staří na to, abychom věděli, nebo alespoň měli nějaký pocit na to, jakou školu si vybrat a co dál v životě chtít dělat, nebo alespoň nějaké zaměření, takže si myslím, že by to víceméně měly rozhodnout sami děti. No a rodiče jen v případě, když děti tápou, tak pak by měli zasáhnout. Umíš si představit situaci, že by rodiče s tvým rozhodnutím jít na gymnázium nesouhlasili? Ne, jednak si to představit neumím a ani nevím, co bych dělala. Oni nejsou takoví, že by na mě třeba kvůli tomu nějak řvali. Spíš by mě přesvědčovali a přesvědčovali až bych asi nakonec měla stejný názor jako oni. V zásadě si, ale myslím, že je lepší, když se dítě rozhodne samo, kam chce jít dál na školu.

14. Hovořil/a jsi se svými rodiči na toto téma? Máte stejný názor na výběr další vzdělávací dráhy? Pokud ne, přesvědčují tě rodiče o svých názorech?

Tak to už jsem říkala, že rodiče s mým výběrem školy v podstatě souhlasí, mluvíme o tom už dlouho, myslím si tak, že skoro pomalu od sedmé třídy, teď to bylo samozřejmě intenzivnější. Tak od osmičky mě naši upozorňovali na to, že právě pololetní vysvědčení z osmičky i devítky a i konečné vysvědčení z osmičky se již zapisuje do přihlášky, tak abych se opravdu snažila. Podle toho jsem se už učila a snažila mít známky co nejlepší.

15. Kdo by měl mít konečné slovo a co má na tvé rozhodování největší vliv?

No, tak absolutní a konečné slovo bych měla mít určitě já, ale když se posílá přihláška, tak ji stejně rodiče musejí podepsat, tudíž s tím musejí i souhlasit. Největší vliv mělo asi to, že bych ráda šla i dál studovat vysokou školu.

16. Existuje něco, z čeho máš při výběru střední školy obavy nebo strach?

Pokud ano, koho požádáš o radu a pomoc?

Když to má být při výběru střední školy, tak jde asi o to, že se na Dašák hlásí hodně dětí a hlavně hodně chytrých dětí a tak se bojím toho, že se tam kvůli tomu nedostanu, kvůli tomu velkému zájmu, protože oni berou jenom 60 dětí a tak i když přijímačky zvládnu třeba dobře, tak tam může být 60 dětí, které budou lepší než já. O radu a pomoc požádám teď hlavně učitele při doučování a musím se holt teď jen dobře učit a doufat, že se mezi těch 60 vybraných dětí dostanu.

17. Hovoříte někdy se spolužáky na téma výběru střední školy?

*Řekla bych, že čím dál tím víc. Ze začátku jsme se bavili jen o výběru, jako kdo kam se na školu hlásí a tak a teď už máme všichni přihlášky poslaný, takže jsme všichni děsně nervózní, bavíme se o tom, že asi všichni ty přijímačky zkažíme, děláme si srandu, že nás nikoho na školu nevezmou a všichni budeme bezdomovci a tak, takže teď už jde hlavně jen o to, že už to chceme mít všichni za sebou. **Takže můžeš říct, že to je pro vás teď momentálně důležité téma k rozhovoru?** No, to jo, teď asi jediný a hlavní téma. **Takže jde teď vše ostatní stranou?** No, to asi ne, třeba sport je dobrý odreagování, protože třeba já hraju volejbal, tak během hry tedy na přijímačky nemyslím. Aspoň chvíli na to nemyslím a dělám něco co mě baví.*

18. Uvažoval/a jsi o možnosti nepřijetí na tebou vybranou školu? Jak a s kým by jsi tuto skutečnost řešil/a?

*No, to mě bohužel napadá dost často, protože na Dašák je strašný nával. Jak už jsem řekla berou 60 dětí a hlásí se jich skoro 300. Výhodu vidím tak trochu v tom, že čím dál víc dětí chce jít na Mozarták, to je v Pardubicích druhý gymnázium, takže snad bude větší šance se tam dostat. Tím se snažím trochu uklidnit. No, a spíš myslím na to, že mě vezmou a všechno bude super, nechci si to připouštět. **Kdyby ta situace přesto nastala...tak myslím, že by to naši začali okamžitě se mnou řešit a hledat jiný možnosti.** Poslali by jsme další přihlášky do druhého kola a tak.*

19. Plánuješ také v budoucnu manželství a rodinu?

*Určitě bych chtěla manžela nějakýho a potom později i děti, ale teď je taková doba, že hodně lidí si nemůže najít životního partnera, tak z toho mám trošku strach. Asi proto, že to vidím i v rodině, že si třeba můj bratranec i moje setřenice nemůžou najít vhodnýho partnera, ale zatím si pořád ještě říkám, že mám dost času, ještě aspoň deset let mám, takže uvidíme. **Dnes je i moderní manželství neplánovat a dělat spíše kariéru...no, ono ani o to manželství třeba tolik nejde, ale s nějakým přítelem bych děti chtěla mít, manželství není nějaká zábrana, ale jde mi o ty děti. A máš již chlapce?** Ne, zatím se ten pravý neobjevil.*

20. Má výběr tvého budoucího povolání spojitost s tvými představami a sny o vlastní budoucnosti?

Ne, já mám spíš reálné pocity, nechtěla bych být třeba prezidentka, ale být učitelka nebo doktorka je pro mě reálná představa a přání.

21. Obdivuješ něco na dospělých ve svém okolí?

*No, určitě třeba taťka ten to má hodně těžký. Pracuje v zahraničí a za námi jen dojíždí, není doma, jen občas a přitom má dobré místo a je schopný člověk. **Říkala jsi, že chceš být paní učitelka nebo paní doktorka, ovlivnil tě také někdo z tvého okolí?** No, to taky. Naše sousedka a dobrá kamarádka našich. Je to oční lékařka. Strašně milá, šikovná a schopná, má hodně pacientů a líbí se mi její životní styl. Líbí se mi jak je oblíbená i jak si jí všichni váží a když někdo potřebuje nějakou odbornou radu jdou nejdříve za ní. Navíc si dobře vydělává, takže i jako žena je naprosto soběstačná.*

22. Co se ti na dospělých nelíbí?

*No, určitě je to nějakými životními zkušenostmi, proč jsou takoví, jací jsou. Nelíbí se mi, že jsou třeba v některých situacích takoví upjatí, i když chápu, že k tomu mají svůj důvod, mají třeba o nás strach, aby se nám něco nestalo, někdy mi přijde, že se až moc o nás bojí. **Myslíš si, že jsou všichni rodiče takto starostliví?** No, to ne, někteří víc a jiní míň. Dost často, když jsou třeba maminky samoživitelky, jako maminka jedné mé kamarádky, tak ta je daleko více upjatá než třeba naši, kteří se mohou vzájemně uklidňovat. **Je ještě něco, co se Ti na dospělých nelíbí?** Pak se mi nelíbí, že se třeba při každé*

slavnosti musí pít alkohol. My se taky třeba ve škole s kamarádama dobře bavíme a nepotřebujeme pro dobrou zábavu alkohol k uvolnění. Může to také být třeba tím, že mají nějaké starosti doma nebo v práci a chtějí se odreagovat.

23. Přemýšlel/a jsi o tom, co by se ti nejhoršího mohlo v životě přihodit?

Takovým myšlenkám se snažím vyhýbat, doufám, že nic tak strašného se nám nemůže stát. Co nejhorší by asi bylo, kdybych ztratila rodiče nebo bráchu, nebo i mojí nejlepší kamarádku. Kdyby se stala nějaká apokalypsa, nebo válka, to by bylo asi úplně nejhorší, to by zahynuli všichni A pro mě nejhoší by bylo, kdybych zůstala úplně sama na světě.

24. A co nejlepšího?

Tak to je asi v každém věku jiný. Tak třeba teď momentálně super by bylo, kdybych se dostala na střední školu a pak bych zažila skvělý léto. S postupem věku, kdybych měla děti a hodného manžela a potom asi celkově, kdyby všichni byli šťastní a spokojení na světě a neválčilo se.

25. Chtěl/a by jsi na sobě něco změnit? Co se ti na tobě nelíbí?

Tak pokud bych to vzala z pohledu jakoby vlastností osobnosti, tak by se mi líbilo, kdybych byla v životě aktivnější, víc taková spontánní, kdybych měla víc energie. Abych dokázala být takový ten organizátor různých akcí, takový ten tahoun a tak. Pokud to vezmu z pohledu vzhledu tak, abych byla trochu menší, přijde mi, že jsem dost vysoká a líbilo by se mi, kdybych měla trochu vysportovanější postavu. To je právě spojené s tou aktivitou, že bych se ráda uměla přinutit k častějšímu pohybu.

26. Co se ti na tobě samé/m líbí a čeho si na sobě považuješ?

*Tak zase pokud to rozdělím z pohledu těch dvou hledisek tak se mi líbí, že jsem taková veselá, umím bavit lidi kolem sebe, myslím si, že jsem vtipná, protože dost často rozesměju lidi kolem sebe, že nejsem taková zamlklá jak spousta jiných dívek...**myslíš si, že se umíš i prosadit?** No, to myslím, že jo, nevadí mi se nahlas projevit a říci svůj názor, ale zase mi není úplně příjemný stát před třídou a muset se prezentovat, ale zvládnou i to, protože je znám, vím, že když řeknu něco trapného tak se zasmějou, ale nevysmějou se mi. **Hm, takže to jsme měli vlastnosti a co ta tvá fyzická stránka osobnosti?** No,*

myslím si, že jsem sama se sebou docela spokojená. Říkám si sice někdy, že by to mohlo být lepší, ale na druhou stranu zase stokrát horší. Takže to nějak moc neřeším. Potom jsou třeba takové maličkosti jako, že bych chtěla mít třeba delší vlasy, ale za měsíc zase třeba kratší. Takže jsem sama se sebou spíš spokojená, stejně nejde mnoho věcí změnit, tak je lepší se s tím smířit.

27. Myslíš si, že prostředí ve kterém vyrůstáš, má vliv na tvůj život a tvé chování a jednání?

Určitě, to se i ve škole učíme, že rodinné i sociální prostředí má vliv na vývoj každého jedince. Vliv má určitě rodina a rodiče a jejich výchova, kdyby třeba byli moc liberální, tak by mě třeba nechali ať si dělám třeba co chci a já bych, ale měla spíš pocit takového nezájmu, no a zase kdyby byli takoví, že by mě nenechali nic samotnou rozhodnout, tak bych byla zase taková zakřiknutá, takže nejlepší je ten střed, který v podstatě doma mám. Pak určitě, že žiju v naší republice v dobrém místě na světě, kde není žádné utrpení a válka

28. Co jsi udělal/la pro to, aby jsi se na tebou zvolenou školu dostal/la?

*Já myslím, že maximum. Jak už jsem řekla, snažím se mít dobré známky, absolvovala jsem různé olympiády, chodím na doučování z češtiny i matematiky u nás ve škole i na Dašáku, učím se hodně i o víkendech, procházím si Cermat testy...**učíš se sama, nebo potřebuješ trochu pomoci?** No, víceméně sama, občas ty testy se mnou procházel tatka, ale jen tak orientačně, ono je to asi stejně lepší dopracovat se k těm odpovědím sama. U přijímaček budu taky sama za sebe.*

29. Byl/a jsi ochoten/na během přípravy na přijímací zkoušky také něco obětovat?

Já nevím, jestli bych řekla, že jsem něco obětovala. Chci se na Dašák za každou cenu dostat a tak jsem se snažila pro to udělat, co jsem mohla, taky proto, abych měla čisté svědomí, že jsem se snažila, takže jako oběť to neberu, spíš jako investici do své budoucnosti.

Tak Terezko, já ti moc děkuji za rozhovor, který jsi mi poskytla, moc jsi mi tím pomohla, přeji ti do života jen to nejlepší a teď hlavně, aby jsi se dostala na střední školu a krásně si užila letní prázdniny.